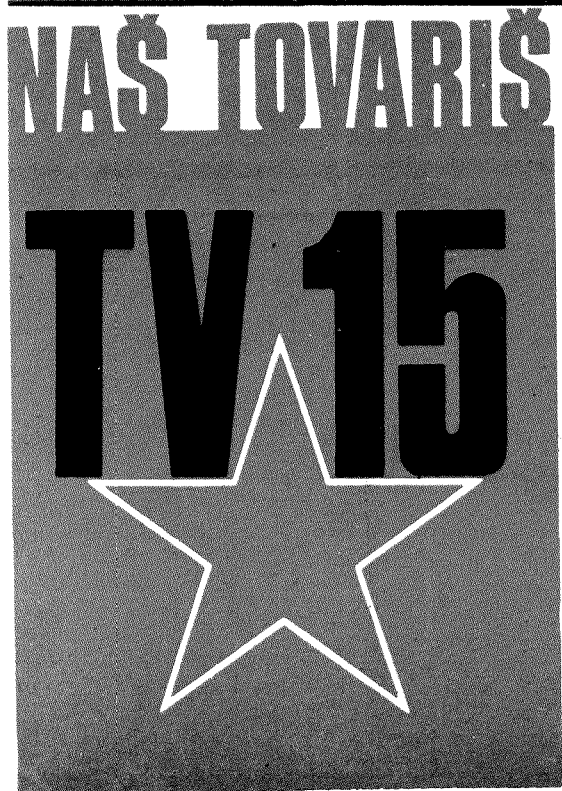

Št. 28/ 19. julija 1979 Leto XVII

Glasilo Zveze združenj borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice – v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za posredovanje in razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978

Glavni urednik:
DRAGO VRESNIK

Odgovorni urednik:
SILVO TERSEK

Novinarji:
Živa Drole, Milena Štrajnar, Tone Urbas, Bojana Zokalj-Jesih

Tehnični urednik:
Sine Kovič ml.

Tajnica uredništva:
Mara Okorn

Telefon uredništva: 327-780

Letna naročnina 180 din, za inozemstvo 190 din, posamezna številka v prosti prodaji 4 din

Uprava in naročninski oddelek:
Miklošičeva 28/I, p. p. 598, 61001 Ljubljana

Telefon uprave: 320-486

Tekoči račun:
Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772

TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28

Rokopise pošljite na naslov:
Uredništvo TV-15, Miklošičeva 28/I, p. p. 598, 61001 Ljubljana

Rokopisov in fotografij ne vračamo

Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 42/1-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov

Tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35

Začetek vstaje in
nastanek partizanskih
čet

str. 4 in 5

Okraj Zasavje v NOB

str. 7

Mlad je, kdor se s
športom ukvarja

str. 9

Brigadirska vnema v
Prekmurju

str. 11

TV-15 za mladino

str. 19

Praznik tankistov

Ob 35-letnici ustanovitve oklepnih in motoriziranih enot JLA je komandant ljubljanskega armadnega območja generalpolkovnik Franc Tavčar-Rok poslal tankistom čestitko, v kateri je med drugim rečeno:

»Samo složni in enotni bomo pripravljeni na odločen odpor proti vsakomur, ki bi skušal ogroziti naš mir. Tankisti, »jeklena pest« sistema vseljudskega odpora, imate pri tem pomembno vlogo.«

Brez dvoma je v zgodovini slovenskega naroda 22. julij 1941 eden najpomembnejših dni. Šlo je za odločitev: »Nič več ne bomo hlapci! Bomo gospodarji na zemlji svojih dedov!« Biti ali ne biti? Slovenski človek se je odločil za prvo, za srečo, za življenje svobodnega človeka. V njem se je prebudila čut za narodno čast in dostojanstvo. Udaril je po krvolokih in se uvrstil med častne, ponosne in svobodne narode. In ko se danes spominjamo dneva vstaje slovenskega naroda, ne govorimo o dogodku, ki je minil; govorimo o revoluciji, ki še traja... o revoluciji, v kateri je oborožena vstaja pomenila zgodovinsko opredelitev naroda, da bi si v popolni neodvisnosti in demokratičnem socialističnem razvoju zagotovil edino možno obliko svojega obstoja v socialistični samoupravi Jugoslaviji.

Vsak nacionalizem je reakcionaren

Vračanje k reakcionarnim datumom in dogodkom je – po besedah Dušana Gligorjevića, predsednika mestne konference ZK Beograda, na zboru v Bojčinu – potrebno tudi zaradi današnjih in zaradi prihodnjih generacij. Ena izmed največjih vrednot naše revolucije je bratstvo in enotnost! Na teh temeljih, ki smo jih med revolucijo izkovali in utrdili kot največji dosežek, danes razvijamo humanizem in solidarnost v medsebojnih odnosih in tudi pri reševanju vprašanj, ki se tičejo naše večnarodne skupnosti. Tudi danes, kot med narodnoosvobodilnim bojem, ni vprašanja, ki bi ga ne mogli sami rešiti, naslanjajoč se na lastne sile, na enotnost zveze komunistov ter vseh naših narodov in narodnosti.

Zato ni niti malo naključna naša izjemna občutljivost na vse poskuse, pa naj prihajajo od kjerkoli, napadati bratstvo in enotnosti naših narodov in narodnosti. Z aktivnostjo zveze komunistov in vse bolj poglobljenim razvojem socialističnega samoupravljanja, smo v naši deželi onemogočili izpodkopavajoče akcije opozicijskih sil različnih idejnih usmerjenosti. Ustvarili smo trdno idejno in politično enotnost vseh organiziranih socialističnih sil in odprli svetlo in dolgoročno prihodnost našega družbenega razvoja. S tem so opozicijske in druge nam sovražne sile, še bolj potisnjene na obrobje političnega življenja, izgubile sleherno osnovo za svoje delovanje in od tod izhaja tudi njihovo pospešeno obračanje k podpori in pomoči, ki jim jo nudijo določene sile v tujini.

Delovanje takšnih sil, odprto ali prikrito, kljub temu ne smemo podcenjevati. Tega ne smemo delati posebno takrat, kadar gre za poskuse, da našo enotnost spodkopujejo z nacionalističnih pozicij. Ne smemo pozabiti, da je nacionalizem kot reakcionarna ideologija, ne glede na to, kje se pojavlja in kakšno obleko si je nadela, vedno reakcionaren in da ima razbijalni odnos do večnacionalnega značaja naše skupnosti. Nacionalizem je bil vedno ugodna podlaga za unitaristične, liberalistične, tehnokratske in druge opozicijske skupine.

Stabilizacija terja odrekanja

Stabilizacija terja – je rekel Raif Dizdarević, predsednik predsedstva SR Bosne in Hercegovine – tudi določena odrekanja. Zdi se mi, da je treba reči, da zahteva odrekanje vsega, kar nas moti in brez katerega se lahko. Tako, na primer, stabilizacija terja odrekanje, seveda s pomočjo boja vseh samoupravnih sil vsega, kar sodi v nesamoupravno prakso, od slabega dela, slabe organizacije dela, neučinkovitega poslovanja, trošenje nezasuženega, do odrekanje poželenj, stegniti se dlje kot je dolga posteljna odeja, a dolga je toliko, kolikor dohodka ustvarimo in koliko lahko s tem dohodkom pokrijemo. Stabilizacija je odrekanje nemarnosti. Stabilizacija je tudi odrekanje navad nekega števila ljudi, ki nosijo določene delovne odgovornosti, pa se bolj ukvarjajo z nekakšnimi zunanji vprašanji ter ne z vprašanji organizacije dela oziroma razvoja takšne organizacije dela, ki daje največje rezultate.

Razmišljanja ob dnevu vstaje

Če je to komunizem, je dober...

V Jugoslaviji imamo veliko proslav, manifestacij in počastitev praznikov, jubilejev, dogodkov iz zgodovine, revolucije in socialistične samoupravne graditve.

Imamo burno in slavno zgodovino; priča smo dinamičnemu razvoju, kakršnega nimajo povsod.

Ponosni smo na dosežke, na delo svojih rok in misel svojih možganov, tem bolj, ker nam ni nihče pridobitev in zmag prinesel na krožniku ali s tujim bajonetom. Ponosni smo na te pridobitve, hvaležni žrtvam in žuljem, na tako našo domovino, na pogoje življenja in ustvarjanja, na dobro voljo ljudi in razmere, v katerih živimo.

Zato smo tudi tembolj jezni, če nam gre tudi narobe, če ne znamo, če nismo kos vsem nasprotjem; ihtavi, če kdo poskuša kaliti mir in našo trdnost, če striže po tem in takem našem življenju.

Ne morem pozabiti (in ne bom) besed našega izseljenca iz Združenih držav Amerike, ki jih je nedavno približno takole povedal v Škofji Loki na izseljenkem srečanju:

– Občudujem to mojo staro domovino. Ni je prepoznati! Kako je lepa, bogata! Kako lepo živijo ljudje! Če je to komunizem, potem bi bilo dobro, da bi tak komunizem prišel tudi v Ameriko, kjer ni tako, kot je pri vas...«

Ponosni sem na to mojo domovino. In ti draga bralka ali bralec? Kar pomislite malo nase, na svoj včeraj in danes, na svoje delo, delo in življenje vaših tovarišev in vseh v domovini. Ozrite se okrog sebe, po tej naši lepi, zgrajeni domovini, pa bo

dobro počutje še lepše in ponos še ponosnejši.

Vzvišene besede? Ne! Razmišljam danes, ko slavimo dan vstaje, ko so se mi misli zapletle v trden spomin na harmonikaša Janeza in študenta Marjana, partizana, ki so ju, mlada, kot pomlad, ustrelili s pomočjo domačega judeža... In na mnoge druge...

Prav je, da imamo proslave, moramo jih imeti in še jih bomo imeli. Imeli jih bodo tudi otroci naših otrok, zaradi tistega, za kar so zaprisegli skojci, tam in takrat na kozolcu ob Dragatušu, ob sveči, sredi okupirane Evrope. Ko se bodo spominjali, kdaj in zakaj smo zgradili progo Šamac-Sarajevo ali pa ponovno, od potresa porušeno Črnogorsko Primorje...

Slavimo in bomo slavili zaradi spomina, zahvale in zato, ker ima vsako dobro opravljeno delo svojo zmago, svojo dragocenost, in pa svojo vsebino, svoj zakaj?

Razmišljam dalje...

Ali vedno slavimo prav? Ali prikazujemo pravilno vsebino in zakaj slehernega slavlja? Ali spoznavajo nove generacije vsebino vsakega slavlja, ali ne použijejo včasih le sicer nujna, obrobja proslav? Ali odbiramo vedno preudarno priljubljenosti za slavlja? Ali smo ali ne pri nekaterih slavljih površni, nevsebinski, pa tudi preraskošni?

Spomnil sem se prijatelja Jugoslavije iz Danske. Povabili so ga v Ljubljani na uradno kosilo. Ko se je zvečer vrnil, je malce razgret od našega dobrega vina, skoraj boječe (da me ne bi užalil) pristavil:

»Žal, še ste nerazviti...

Na mizi je ostalo več kot polovico hrane...«

Ali nismo včasih razdrobljeno nenačrtni v pripravljanju proslav? Morda tudi raztreseni, nedovzetni za besede slavnostnih govornikov? Mar le po svoji krivdi in krivdi organizatorjev proslav, slabega vremena ali pripeke, premalo obložene mize, ali pa smo včasih morda tudi zaradi govornikov, ki pozabljajo, da vžge človeška neposrednost, ki se ponavljajo v besedah, ali pa so dolgovezni, prazni, sivi v besedah, pa zato poslušalce nastopi takih ne grabijo pri srcu?

Mar ne bi bilo lepo slišati na 30. obletnico našega samoupravljanja (ta je prihodnjega leta) novo slovensko himno in novo himno samoupravne socialistične Jugoslavije?

Kaj ko bi spodbudili potišana razmišljanja o tem, če nam ustreza, glede na dogajanja v letu začetka oboroženega upora slovenskega naroda, dan vstaje prav 22. julija? Ta preblisk v mislih je iskren in preprost in morda ne bi bilo napak o tem utemeljeno porazmisliti?

Kaj ko bi strnili v poljuden »priročnik« kronologijo najpomembnejših dogodkov in uspehov, pomenljive drobce iz zakladnice celotne naše zgodovine slovenskega naroda (in narodov Jugoslavije) in ga z jedrnato, kleno pretehtano vsebino, primerno za mlado in staro, namenili predvsem vzgojiteljem in mladim, da bi jim bil »pri roki«, v šolah, ko se otroci in mlada zbirajo na slavlja, za katera tu in tam ne vejo, zakaj se zbirajo. Ne vedo

zato, ker tudi mnogi učitelji ne vedo **zakaj** in za **vsebino** (bila je pač ravnateljova okrožnica) slavlja, ali pa morajo brskati po raznoterih knjigah, da izbrskajo »nekaj«. Tudi otroci in mladinci pogosto ne morejo slediti govornikom, ki odkrivajo vsebino, ker so pač v ozadju tribune ali v temi poleg nje, ker so pač nemalokrat edini oblikovalci kulturnega programa.

Laže bi mladina spraševala žive priče – revolucionarje in borce ter graditelje ob tabornih ognjih (kako prijetni znajo biti taki pogovori!) o dogajanjih, spominih itd., če bi o tem že kaj vedeli.

Nisem razmišljal na ta dan o birokratizmu, tehnokratizmu, klerikalizmu, liberalizmu in mnogih drugih – izmih, ki jih dnevno uporabljamo, o njih pišemo, jih grajamo, hvalimo, jih »opredeljujemo«, branimo, utemeljujemo; tako jih uporabljamo, kot da bi govorili o vsakemu razumljivih pojmovih, kot so suša, bencin, kruh, ljubezen, kavbojke... pa marsikateri (kar denimo si roko na srce) ne ve prav pravega pomena za marsikateri – izem. (Pustimo to, morda kdaj drugič).

Razmišljal sem še o tem, da bomo zares morali govoriti, pisati, tiskati in uporabljati besede, da jih bomo vsi razumeli... tako, kot so borci razumeli komandirja, ko je zakričal »juriš!« Tako, kot je včasih mati dejala: Pojdi v trgovino po milo! Ne pa tako, kot pogosto zdaj: Pojdi v supermarket po »adriatikfre«...

Pa smo spet pri ponosu – z druge plati.

Nace Grom

Čestitka ob dnevu vstaje narodov SR Srbije

Ob 7. juliju – dnevu vstaje narodov in narodnosti SR Srbije – je predsednik predsedstva SR Slovenije Viktor Avbelj poslal predsedniku predsedstva in predsedstvu SR Srbije ter vsem delovnim ljudem in občanom Srbije čestitko z naslednjo vsebino:

»Ob proslavljanju spomina na začetek herojske borbe in na velik prispevek Srbije k zmagi naše revolucije se lahko s ponosom ozrete na uspehe, ki ste jih dosegli v preobrazbi družbenega življenja, uveljavljanju delavcev in delovnih ljudi kot dejanskih nosilcev odločanja o bistvenih vprašanjih življenja in razvoja. Ponosni ste lahko tudi na uspehe, dosežene v razvoju materialnih sil. Ob tem se še posebej veselimo dosedanjih rezultatov sodelovanja naših dveh republik in si želimo njihovega nadaljnega poglobljanja.

Sprejmite naše iskrene čestitke in najboljše želje za nadaljnji vsestranski razvoj vaše republike v okviru jugoslovanske skupnosti.«

Čestitka ob dnevu vstaje črnogorskega naroda

Številnim čestitkam iz vseh republik in pokrajin ob prazniku vstaje črnogorskega naroda – 13. juliju – se pridružujejo tudi iskrene želje, ki jih je v imenu predsedstva SR Črne gore Veljko Milatović poslal predsednik predsedstva SR Slovenije Viktor Avbelj. V čestitki je rečeno:

»Praznovanje, s katerim proslavljate začetek vašega oboroženega boja proti okupatorju in njegovim domačim pomočnikom, predstavlja hkrati pregled in počastitev doseženih uspehov, ki najbolj krepijo in utrjujejo enotnost naših narodov in narodnosti in predstavljajo najboljše jamstvo za nemoten razvoj naše skupne domovine in njene neodvisnosti. Želimo, da bi se sodelovanje SR Slovenije in SR Črne gore na vseh področjih družbenega dela in življenja še nadalje poglobljalo in bogatilo.

Delovni ljudje in občani SR Slovenije želimo bratski republik v vsestranski socialistični samoupravni razvoj in ustvarjalne uspehe.«

V sredo 11. julija 1979 je bila 9. seja republiškega komiteja za vprašanja borcev NOV in vojaških invalidov, na kateri so med drugim obravnavali analizo o gmotnem položaju upokojenih borcev NOV v SR Sloveniji, informacijo o izvajanju svobodne menjave dela v letu 1979 za zdravljenje vojaških invalidov in imetnikov »Partizanske spomenice 1941« v zdraviliščih v SR Sloveniji ter informacijo o izvajanju zakona o grobiščih in grobovih borcev.

Informacijo o gmotnem položaju upokojenih borcev NOV je izdelala skupnost pokojninskega in invalidskega zavarovanja v SR Sloveniji, ki se je s tem že vključila v izvajanje dogovorjenih nalog v akcijskem dogovoru o izvajanju in nadaljnjem urejanju družbenoekonomskega položaja borcev NOV.

Republiški komite je v načelni obravnavi ocenil, da je gradivo dobra in ustrezna osnova za razmišljanje in razpravo o odprtih vprašanjih in problemih položaja borcev NOV v pokojninsko-invalidskem sistemu. Vendar se samo z eno analizo in prikazom ustreznih podatkov še ne more dojeti in ugotoviti celotne dimenzije problematike, ki se pojavlja v tako kompleksnem sistemu, kot je pokojninsko-invalidsko zavarovanje. Zato so člani republiškega komiteja menili, da bi bilo potrebno s takim pristopom nadaljevati, zbrati in analizirati vse rešitve, ki se v tem sistemu uporabljajo za borce NOV, jih kritično oceniti z družbenega in družbenoekonomskega vidika ter nato predlagati ustrezne predloge za nadaljnje rešitve. Poglobljena obravnava teh vprašanj je še posebno pomembna sedaj, ko se pospešeno pripravlja nov pokojninsko-invalidski sistem v SFRJ in SRS, ki bo usklajen z ustavo, zakonom o združenem delu in drugimi dokumenti. Že v tem trenutku pa je bilo izraženo načelno stališče naj bi novih rešitev in s tem koncentracije sredstev ne planirali na

S seje republiškega komiteja za vprašanja borcev NOV in vojaških invalidov

Poglobljeno za nov pokojninski sistem

ravni federacije, pač pa naj bi (razen temeljnih vprašanj s tega področja) ostala, glede na specifičnosti, urejali na republiški oziroma na pokojninski ravni.

Glede na to, da so vprašanja o položaju borcev NOV v pokojninskem sistemu pomembna, (saj je po podatkih iz analize, v SR Sloveniji med vsemi upokojenci 60.986 užívalcev pokojnine, ki prejema pokojnino na podlagi predpisov, veljavnih za udeležence NOV – od tega je 13.360 užívalcev družinskih pokojnin), je bila razprava obširna in peštra. Za ilustracijo navajamo le nekatere ugotovitve, ocene in predloge:

Po podatkih analize je v SR Sloveniji v letu 1978 prejelo 26.709 borcev NOV pokojnino odmerjeno od zajamčene pokojninske osnove po republiškem zakonu, kar predstavlja 67 odstotkov vseh starostnih in invalidskih upokojencev s statusom borca pred 9. 9. 1943. Ti borci prejemaajo, zajamčeno pokojnino za delovno dobo najmanj 20 let (moški) oziroma 18 let (ženske) enako kot tisti borci, ki so dopolnili polno pokojninsko dobo. V razpravi se je pojavilo vprašanje ustreznosti in pravičnosti take ureditve.

Nadaljnja ugotovitev iz analize je, da so občutne razlike med pokojninami moških in žensk-bork. Razlike so verjetno posledica nižje pokojninske dobe, kvalifikacijske strukture in različnega nagrajevanja. Vprašanje je ali bi zato kazalo te ra-

zlike odpraviti. Sicer pa se anomalije delitvenega sistema pomembno odražajo v višini pokojnine pri vseh skupinah upokojenih borcev. Še posebej se odraža to neskladje pri borcih upokojenih v prejšnjih obdobjih (to je leta 1965) katerih delež je še vedno zelo visok, saj je teh upokojencev kar 16.303 ali 34 odstotkov.

Da bi se v nadaljnjih razpravah o položaju borcev NOV v novem pokojninskem sistemu lažje orientirali in predlagali rešitve, ki bi bile enakovredne njihovemu družbenemu prispevku in minulemu delu, bo potrebno analizo izpopolniti z nekaterimi dopolnilnimi podatki in informacijami.

Poleg tega bo potrebno proučiti ustrezne podatke v primerjavi s pokojninami delavcev, upokojenih po rednih predpisih in preučiti ureditev tega položaja v drugih SR in SAP. Posebno pozornost naj bi ob teh razpravah posvetili podatku o številu upokojenih borcev z zajamčeno pokojnino, razmislili pa bi kazalo tudi o elementu razlikovanja pokojnine glede na leto vsopa v NOV.

Samoupravni sporazum z zdravilišči

Glede na pomembnost in aktualnost bo gradivo obravnavano tudi v Republiškem odboru ZZB NOV Slovenije, še pred tem pa tudi v občinskih odborih ZZB NOV in

prav iz teh razprav je pričakovati koristne pobude in predloge v smeri ustreznjega urejanja tega področja.

Republiški komite je sprejel tudi informacijo o sklepanju sporazuma in pogodb za zdravljenje vojaških invalidov in imetnikov »Partizanske spomenice 1941« z naravnimi zdravilišči na območju SR Slovenije. Sporazum, s katerim so urejene in določene vse medsebojne pravice, obveznosti in interesi med naravnimi zdravilišči in republiškim Komitejem, je bil podpisan 23. maja 1979. Namreč, naravna zdravilišča v SR Sloveniji: Čateške Toplice, Dobrna, Dolenjske Toplice, Podčetrtek, Radenci-Radenska, Rogaska Slatina, Šmarješke Toplice in Laško, so se združila v Poslovno skupnost slovenskih naravnih zdravilišč. Cilj take združitve je bil usmerjanje nadaljnjega razvoja, popolnejše izkoriščanje ekonomskih, zdravstvenih, tehnoloških, samoupravnih, kadrovskih in proizvodnih zmogljivosti, zagotovitev smotrne dolgoročne politike skupnega razvoja dejavnosti naravnih zdravilišč itd. Določbe sporazuma opredeljujejo pravice, obveznosti in dolžnosti pri izvajanju svobodne menjave dela med obema podpisnikoma, to je Poslovno skupnostjo in Republiškim Komitejem. Tako je določena višina in struktura cene in objekti, v katerih se bodo v letu 1979 zdravili vojaški invalidi in spomeničarji. Cena oskrbnega dne se giblje

od 480 do 600 din za pokretne invalide oziroma spomeničarje in od 560 do 610 din za nepokretne.

Enake cene veljajo tudi za borce NOV iz zamejstva, ki se zdravijo v teh zdraviliščih kot samoplačniki.

Republiški komite za vprašanja borcev NOV in vojaških invalidov je sklenil ustrezno pogodbo tudi z domom vojaških vojnih invalidov Strunjan, Turističnim hotelom Portorož TOZD Hoteli Palace in z naravnim zdraviliščem »Triglav« Mojstrana, ki niso članice Poslovne skupnosti slovenskih naravnih zdravilišč.

Ob tem bi želeli opozoriti, da ima vsak invalid pravico biti seznanjen z vsebino navedenega sporazuma oziroma pogodbe, kjer so podrobno opredeljene pravice, dolžnosti in pogoji zdravljenja. Ker se pogosto dogaja, da se invalidi pritožujejo nad sprejemom v zdraviliščih, bo strokovna služba republiškega komiteja skupaj z občinskimi upravnimi organi in občinskimi odbori ZZB NOV na območju zdravilišč, opravljala občasne kontrole izvajanja sporazumov dogovorjenih in pogodbenih obveznosti s strani naravnih zdravilišč.

Republiški komite je sprejel tudi informacijo o izvajanju zakona o grobiščih in grobovih borcev. V tej je ugotovljeno, da je bil v letu 1978 sprejet republiški zakon o grobi-

ščih in grobovih borcev z namenom, da bi tem objektom zagotovili trajen spomin in spoštovanje, da bi z njihovim popisom ohranili zgodovinske podatke o padlih borcih in žrtvah sovražnikovega nasilja, da se zavarujejo pred propadanjem in uničenjem itd. Tudi to področje naj bi pričeli podružljati in urejati s samoupravnim sporazumevanjem in družbenim dogovarjanjem.

V informaciji je ugotovljeno, da stanje po enem letu še vedno ni zadovoljivo in bo treba sprejeti ustrezne ukrepe, da bodo občine realizirale naloge v zvezi s popisom grobišč in grobov borcev ter sprejemom programov za njihovo urejanje.

Informacijo bo obravnaval tudi izvršni svet skupščine SR Slovenije, ki naj bi opozoril predsednike izvršnih svetov občinskih skupščin na obveznosti s tega področja.

Končno naj omenimo še to, da je republiški komite sklenil predlagati izvršnemu svetu skupščine SR Slovenije spremembo odloka o določitvi osnove za priznanje republiškega dodatka za zaposlene udeležence NOV za leto 1979. Predvidena rast nominalnih osebnih dohodkov, od katerih je poleg poprečja osebnih dohodkov iz preteklega leta odvisna osnova za borčevski dodatek, je višja kot je bilo upoštevano pri izračunu letošnje osnove. Če bo izvršni svet skupščine SR Slovenije predlog republiškega komiteja sprejel, bodo zaposleni borci NOV pred 9. 9. 1943 oziroma od 13. 10. 1943 prejeli od 1. 7. 1979 dalje borčevski dodatek od osnove 7430 din mesečno. S tem bi med drugim vsaj delno vzpostavili razliko med zagotovljenimi prejemki borcev v delovnem razmerju in upokojenimi borci, saj bi bila ta razlika za 940 din ali nekaj nad 14%.

Morda bi tudi to pripomoglo, da bi se borci ne odločali prezgodaj za upokojevanje.

Malči Žitnik

Četrta seja predsedstva ZZB NOV Jugoslavije Živahno pred počitnicami

Kljub počitnicam, ki za sestanke, seje in konference, razen v najnujnejših primerih, trajajo tja do septembra, je bila zadnja seja zveznega predsedstva ZZB NOV Jugoslavije živahna. Na dnevnem redu so imeli tokrat poročilo o delu izdajateljskega sveta in potrditev programske usmeritve časopisno izdajateljske hiše »Četrti jul« ter odločitev o imenovanju novega izdajateljskega sveta, poleg teh dveh točk pa so obravnavali še aktualna vprašanja o zdravstvenem stanju in varstvu borcev

NOV v Jugoslaviji, o mednarodni aktivnosti ZZB NOV Jugoslavije, o odločitvi za delitev »Plakete ZZB NOV Jugoslavije« ter o sklicu naslednje seje zveznega odbora ZZB NOV.

Seja predsedstva zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije je bila 2. julija 1979 v Beo-

gradu.

V razpravi o zdravstvenem stanju in varstvu borcev NOV je sodelovala tudi tovarišica Zora Tomič, ki je med drugim tudi dejala, da organizira socialistična zveza po vseh republikah in pokrajinah široko razpravo o zdravstvenem stanju borcev NOV ter nagla-

sila: »Le s sodelovanjem vseh delovnih ljudi je mogoče zagotoviti popolno integracijo zdravstvenega varstva borcev v sistem samoupravnega organiziranega zdravstva.« Zora Tomičeva je še dejala, da je v tako organiziranem zdravstvu treba zagotoviti pogoje za realiza-

cijo specifičnih potreb udeležencev NOV. To pa se ne more ovrednotiti kot privilegij borcev. Njihov prispevek narodnoosvobodilnemu boju in povojni izgradnji sta dovolj zgovorna argumenta za to.

V razpravo na gornjo temo se je vključilo večje število delega-

tov, vse pa so bile usmerjene k zahtevi po kar najhitrejši rešitvi teh vprašanj, v prvi vrsti zato, ker bo le z urejenim zdravstvenim varstvom borcev omogočena njihova podaljšana delovna doba in družbenopolitična aktivnost v naši družbi.

V točki dnevnega reda, kjer so obravnavali mednarodno aktivnost ZZB NOV Jugoslavije, je predsedstvo pripravilo gradivo za prihodnjo sejo zveznega odbora, ki bo v drugi polovici septembra.

B. Ž. J.

Odločitev za začetek vstaje

Centralni komite Komunistične partije Slovenije je verjetno prav kmalu prejel sklep političnega biroja centralnega komiteja KPJ z dne 4. julija, naj se v vsej Jugoslaviji preide iz priprav v oboroženo vstajo.

Že 11. julija je »Slovenski poročevalec« objavil članek pod naslovom »K dejanjem!« Članek najprej ugotavlja, da slovenski narod še nikoli v svoji

temeljno narodno geslo, in poudarja, da slovenski narod ne more dovoliti, da bi slovenska zemlja služila fašističnim okupatorjem kot mirno in idilično zaledje. Okupatorjem je treba povsod uničevati organizacijo zaledja. Odhod na Štajerskem in Gorenjskem preganjanih Slovencev v hribe, to so bili v tem času le člani Komunistične partije Slovenije, ki so se umaknili pred nevarnostjo aretacije, odpira osvobodilnemu boju nove perspektive.

Začetek vstaje in partizanskih čet v

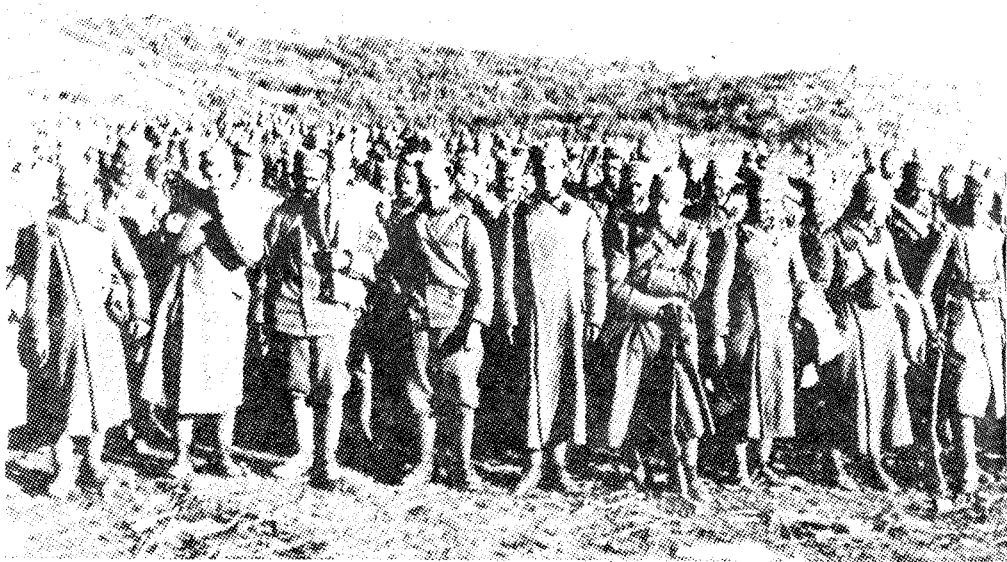
Zveza delovnega ljudstva Slovenije je pod vodstvom Komunistične partije prirejala tudi množična zborovanja. Tudi ta zborovanja so bila dela Komunistične partije z množicami. Običajno so bila ta zborovanja na prostem, združena z izleti. Na sliki je tako množično zborovanje Zveze delovnega ljudstva Slovenije pod Šmarno goro leta 1940.

zgodovini ni doživeljal tako globokega borbenega preporoda in da gre z elementarno silo svojo borbeno pot. Njegov osvobo-

Po smernicah centralnega komiteja KPS je glavno poveljstvo slovenskih partizanskih čet na svoji seji, ki je bila med

čele 22. julija, ponekod pa še pozneje. Sklep o začetku izvajanja akcij so pri smeno poslali mnogim organizacijam na terenu.

Ko so na terenu že nastale prve partizanske čete in opravile tudi prve akcije, so na pobudo centralnega komiteja KPS sklicali 28. julija 1941 drugo sejo vrhovnega plenuma Osvobodilne fronte. Bila je v Ljubljani v Dermotovi ulici številka 11. Na njej so sprejeli besedilo proglasa vrhovnega plenuma, ki kliče na obo-

Jugoslovanska vojska se je v nekaj dneh zlomila in kapitulirala. Vojaki so se vrnili domov. Marsikdo je tedaj skril orožje in ga kmalu ponesel s seboj v narodnoosvobodilni boj. Nekaj vojske so Nemci zajeli. Na sliki so jugoslovanski vojaki v nemškem ujetništvu.

Osvobodilne fronte. Izvršni odbor so sestavljali predstavniki ustanovnih skupin.

»Slovenski poročevalec« je že 25. julija v članku »Pohod Osvobodilne fronte« povedal slovenski javnosti, da OF, ki prodira v vsak kotiček zatirane in razkosane slovenske dežele, prehaja iz predhodnih političnih in agitacijskih priprav v osvobodilno akcijo. Naslednja številka z dne 2. avgusta, pa je objavila že omenjeni proglas, ki ga je sprejel

li z bojem. Tudi slovenski narod prehaja v dejanski odpor proti zatiralcem. Ta odpor je treba okrepi-

stavi, delu in nalogah partizanskih čet Slovenije. Pravilniku je dalo ime »Partizanski zakon«. Vo-

Na pobudo CK KPS je bila 26. aprila 1941 ustanovljena Protiimperialistična fronta, kmalu potem preimenovana v Osvobodilno fronto. Poleg KPS so se vanjo vključili krščanski socialisti, demokratični del Sokola in kulturnih delavcev, kasneje pa še nekatere druge politične skupine. Tako široko zasnovana Protiimperialistična fronta je lahko nastala, ker je bila partija že poprej tako močno zasidrana med množicami. V tem najbolj usodnem trenutku, ko so se vodstva meščanskih strank poskušala prilagoditi okupatorskim oblastem in še malo niso mislila na odpor, je partija že zbirala vse poštene rodoljube v enotno fronto v boju za združitev in osvoboditev vseh Slovencev.

dilni boj so vzele v svoje roke njegove ljudske moči. Osvobodilna fronta pomeni danes slovenski narod, skoraj enodušno pripravljen na boj.

Članek nadalje ugotavlja, da je geslo »Ne koščka železa, ne mrvice živila okupatorja!« postalo

14. in 16. julijem 1941, razpravljalo o začetku vstaje v vsej Sloveniji in o prehodu k načrtnim akcijam. Sklenilo je, naj se organizirane akcije začne povsod 20. julija. Toda zaradi težav pri obveščanju organizacij in vojaških komitejev so se dejansko za-

Na Štajerskem so takoj po okupaciji delavska središča – revirji, Celje in Maribor z okolico – postala žarišča upora. Tod je namreč Komunistična partija imela že pred vojno svoje trdne postojanke. Člani partije in SKOJ so po navodilih osrednjega vodstva in na lastno pobudo začeli pripravljati oboroženi odpor že prve dni okupacije. Prav zaradi tako žive partijske dejavnosti se je lahko naglo organizirala Osvobodilna fronta in se zbrale prve partizanske skupine. Na posameznih območjih so se začele zbirati že julija in se oblikovati v čete: Pohorsko, Celjsko, Savinjsko in Revirsko. Kljub izredno težavnim pogojem na Štajerskem so bile akcije teh čet drzne in uspešne. Vendar so neprestani boji pa tudi vdori gestapovskih agentov črpali moči in zmanjševali številčno moč tako partizanskih čet kot organizacij OF.

roženo vstajo. Odločili so, da je treba pripraviti norme za kaznovanje izdajalcev in za kazenski postopek proti njim. Na seji so tudi poimensko izvolili člane izvršnega odbora vrhovnega plenuma

vrhovni plenum OF. Proglas ugotavlja, da resnična svoboda ni vrednota, ki bi jo bilo mogoče dobiti v dar, ampak se je treba zanj boriti. Zasužnjeni bratje v Srbiji, Črni gori in Hercegovini so že začeli

Šestega aprila je CK KPS pozvala slovensko ljudstvo v boj proti zavojevalcem. Na sliki so prostovoljci, ki so se 8. aprila zbrali pri ljubljanskem narodnem domu.

ti, razširiti in ga spremeniti v vsenarodno dejavnost. Zgled borcev, ki so že odšli v hribe, naj da pobudo za razvoj osvobodilne vojne, v katero Osvobodilna fronta poziva vse Slovence.

Partizanski zakon

Hkrati z izvajanjem neposrednih organizacijskih in vojaških ukrepov za začetek oborožene vstaje je glavno poveljstvo pripravilo tudi poseben pravilnik o se-

dilni organizatorji vstaje so ga uporabljali kot osnovo za organiziranje in oblikovanje partizanskih enot.

Uvodni členi »Partizanskega zakona« pravijo, da partizanske oddelke sestavljajo prostovoljci partizani, ki se želijo vztrajno in zvesto z orožjem v roki boriti za velike osvobodilne cilje slovenskega naroda, proti jarmu okupatorskih fašističnih tlačiteljev in za pravice delovnega ljudstva, in ki orožja ne bodo odložili prej, dokler ne bodo uresničeni cilji,

V glavnem štabu narodnoosvobodilnih partizanskih odredov Jugoslavije v Stolicah pri Krupnju je bilo 26. septembra 1941 vojaško posvetovanje. Poleg članov politbiroja CK KPJ so se posvetovanja udeležili predstavniki nacionalnih in pokrajinskih vodstev vstaje. Slovenijo sta zastopala komandant in politični komisar glavnega poveljstva Franc Leskošek-Luka in Miha Marinko. Na tem posvetovanju so izmenjali izkušnje, ki si jih je vodstvo pridobilo v prvih mesecih vstaje.

nastanek Sloveniji

Kupirana Ljubljana, v ozadju oblak dima nad gorečo Rašico, zlovešča priča nemškega nasilja

aradi katerih so zanj
grabili. V partizanske
ddelke lahko vstopi
sakdo, ne glede na poli-
čno in versko prepriča-
je ali narodno pripa-
nost. Pri vstopu v parti-

zanski oddelek opravi
partizan zaprisego in se
mora med bojem vsako-
dnevno pripravljati in iz-
popolnjevati strokovno,
politično in duševno. Za
vzgojo skrbita koman-

dant in politični komisar,
pomembna pa je tudi živa
medsebojna tovariška po-
moč partizanov samih.

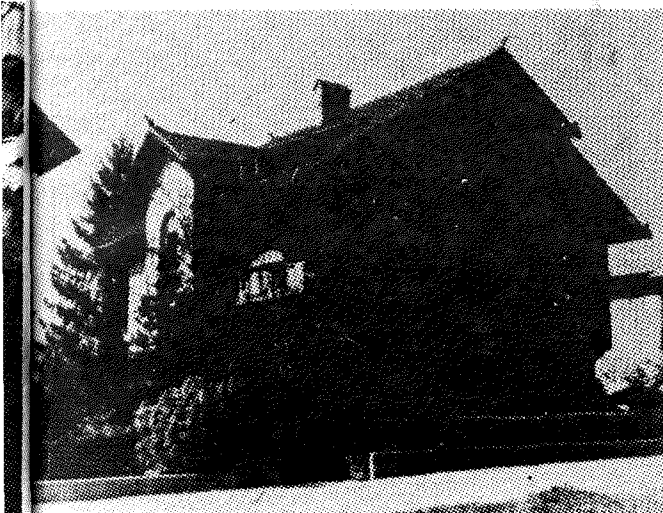
Člen 5 določa dolžnosti
in pravice partizanov.
Partizan mora imeti čvrst

nim ali ujetim sovražni-
kom, v primeru razbitja
enote pa se je dolžan pri-
javiti pri sosednji enoti.
Vsak partizan ima pravi-
co prošnje in pritožbe
prek svojega neposredne-

nimi komisarji. Vodne
komisarje in komandirje
volijo partizani z večino
glasov, njihov izbor pa
potrjuje štab bataljona, ki
jih po potrebi tudi po-
stavlja. Komandirja čete
imenuje štab bataljona v
sporazumu s štabom bri-
gade, komandante bata-
ljona pa glavno po-
veljstvo. Vse politične ko-
misarje, ki so s komandir-
ji in komandanti soodgo-
vorni tudi za izvrševanje
vojaških nalog in skupaj z
njimi sprejemajo vojaške
načrte, postavlja glavno
poveljstvo. Naloge poli-
tičnih komisarjev obsega-
jo politično-vzgojne funk-
cije, kot so skrb za politi-
čno in strokovno vzgojo
partizanov, ohranitev
borbenosti, politična
enotnost, red in discipli-
na, izvrševanje nalog, ču-
ječnost v odnosu do mo-

»Partizanski zakon« je
močno pomagal organiza-
torjem prvih partizanskih
enot na terenu. Po njego-
vih določbah so urejal
svojo notranjo organizacijo,
disciplino in notranje
odnose ter tako hitro
je dozorevale v močno
enotno kolektivno sloven-
sko revolucionarno vo-
sko.

Določila »Partizanskega
zakona« so vplivala na
fiziognomijo, organizacijo
in formacijo partizanskih
enot v Sloveniji tudi do
leta 1942, ko so med
nastajanjem prvega več-
jega osvobodilnega ozem-
lja na italijanskem zased-
benem ozemlju uskladi-
li obliko partizanskih obo-
roženih sil s sklepi posve-
tovanja vrhovnega štaba

Idmarjeva hiša na Večni poti, kjer je bil ustanovni nastanek Osvobodilne fronte

V Prekmurju, ki so ga sicer najprej zasedli Nemci, a so ga že sredi aprila 1941 predali Madžarom, so bile zveze z drugimi slovenskimi pokrajinami in z osrednjim vodstvom narodnoosvobodilnega gibanja najslabše. Ob okupaciji so bili prekmurški aktivisti osamljeni. Šele čez dober mesec se jim je posrečilo dobiti stik s pokrajinskim komitejem KPS za Štajersko. Vendar so na lastno pobudo že predtem začeli organizirati odpor. Poleti so že imeli okrožni odbor OF za Prekmurje in kaj kmalu so imeli že nad 200 ljudi. 30. julija je bila sklicana konferenca aktivistov OF, po kateri se je dejavnost akcijskih skupin še razmahnila. Na jesen 1941 pa se je Madžarom posrečilo zaradi izdaje organizacijo razbiti. 18. oktobra 1941 je v zasedi padel partijski sekretar, prvoborec Štefan Kovač, 30. oktobra pa sta bila obešena aktivista Cvetko in Kardoš. Preostali partijski aktiv je z velikimi naporji na novo vzpostavljala organizacijo OF.

značaj, biti mora do po-
veljnika in tovarišev
iskren, v boju hraber, ini-
ciativen, hladnokrven in
odločen, do svojih bojnih
tovarišev pa skromen, ne-
sebičen in tovariški. Parti-
zanska disciplina je pro-
stovoljna in temelji na
zaupanju in sodelovanju,
posebno disciplina v boju
in disciplina v streljanju.
Partizan izvršuje svojo
dolžnost zavestno in po-
žrtvovalno ter za to ne
prejema nobenih posebnih
gmotnih nagrad. V boju
ne sme zapustiti svojega
tovariša, varovati mora
svoje življenje in življenje
svojih tovarišev ali po-
veljnika. Prav tako mora
varovati svojo čast

ga starešine.

Besedilo 6. in 8. člena
zakona predpisuje parti-
zansko zaprisego, zastavo
in pozdrav. Partizanski
zastavi sta rdeča in slo-
venska z znakom enote in
geslom »Za svobodo!«
Pozdrav pa je stisnjena
pest desne roke, dvignje-
na k ščitni pokrivalu, z
vzklikom »V boj!« in z od-
zravom »Za svobodo!«

Poveljevanje sloni na
brezpogojni podrejenosti
mlajših starejšim po služ-
beni dolžnosti, pravi člen
9, vsak partizan, ki se v
boju izkaže, pa lahko do-
seže vsako poveljniško
mesto.

Členi 11 do 14 določajo
osnovno organizacijo in

Gorenjsko vodstvo narodnoosvobodilnega gibanja je določilo za dan vstaje na Gorenjskem 27. julij 1941. Vojaška komisija pri OK KPS Kamnik je na vstajo odlično pripravila vse svoje borbene skupine in tudi dosegla, da je prebivalstvo množično sodelovalo v napadih v noči od 27. na 28. julij. Še pred tem pa je že 22. julija – sredi intenzivnih priprav na vstajo – padel prvi partizanski strel na cesti med Tacnom in Šmartnim, kjer je šmartnogorska partizanska skupina napadla okupatorjevega sodelavca.

rebitnih nezdravih poja-
vov v enotah itd.

Končni členi od 15 do
17, vsebujejo določila o
partizanskem sodišču, o
kaznovanju in nadzoru.
Sodišče sestavljajo pred-
sednik, ki ga od primera
do primera imenuje ko-

narodnoosvobodilnih
partizanskih odredov Ju-
goslavije v Stolicah.

Iz
»Narodnoosvobodilna
vojna na Slovenskem
1941–1945«

Skupina prvih partizanov na Krimu poleti 1941

in čast svoje enote, nik-
dar pa se ne sme omade-
ževati z dejanji nasilja
nad delovnim ljudstvom.
Poskusi razbojniških na-
padov ali tatvin se bodo,
če bo potrebno, kaznovali
s smrtjo. Partizan mora
dostojno ravnati z ranje-

formacijo slovenske parti-
zanske vojske. Ta se deli
na vode, čete, bataljone in
brigade, ki so jim na čelu
komandirji in komandan-
ti v istem rangi s politi-
čnimi komisarji.

mandant bataljona, štirje
porotniki, ki jih volijo
partizani, in partizanski
tožilec, ki ga imenuje
glavno poveljstvo. Sodi-
šče je pristojno soditi le
pripadnikom svoje enote.
O manjših disciplinskih
prestopkih odločajo ko-
mandirji in komandanti.
V primeru izdajstva in če
sodišče ni moč sklicati,
lahko kolektiv izreče tudi
smrtno obsodbo. Kazni
so lahko opomin, ukor,
opravljanje težjih in ne-
prijetnih del, ter ustrelje-
tev. Višja poveljstva la-
hko določijo nadzornike iz
vrst komandantov in po-
litičnih komisarjev.

Na Gorenjskem so ob okupaciji delovali trije
okrožni partijski komiteji: jeseniški, kranjski in
kamniški. V maju in juniju 1941 so bili pri teh
komitejih ustanovljeni vojno-revolucionarni ko-
miteji. Njihovi nalogi sta bili zbiranje orožja in
streliva ter organiziranje borbenih skupin. Cen-
tralni komite KPS je zaupal pripravo vstaje na
Gorenjskem svojemu poverjeništvu, v katerem
so bili Tomo Brejc, Lojze Kebe in Stane Žagar.
Ta je že v letih pred vojno in vse do svoje smrti
27. marca 1942 vodil vso partijsko dejavnost na
Gorenjskem.

Osvoboditev Zagorja

Velik vpliv, ki ga je imela partija v Zagorju pred vojno, je ohranila tudi med NOB. Že takoj po okupaciji je okupator namenil revirjem poseben položaj, saj je bil revirski rudarski bazen velikega gospodarskega pomena. Premog je bil potreben industriji in železnici za nemoteno obratovanje in promet. Okupator je v zelo kratkem času utrdil in organiziral svojo oblast v revirjih in je v občinah postavil svoje župane. Vzdrževanje javnega reda je prevzela nemška žandarmerija. Za zavarovanje industrijskih objektov so organizirali »Werkschutz«, kamor so vtaknili tiste naše ljudi, ki so bili pripravljeni pozabiti na svojo domovinsko zavest. Organizirana je bila tudi na pol vojaška vojska »wermanschaft«. Med delavci so nastopali nesramno demagoško, češ da med Nemci in Rusi ni bistvene razlike. Govorili so, da so Nemci le pametnejši, sposobnejši in bolj ustvarjalni in da je njihova vojska nepremagljiva. Nobeni pritiski pa tudi ne protipropaganda niso zaslepili zagorskih komunistov, partije in naprednih ljudi. Komunisti so na sestanku v Ravenski vasi leta 1941 sklenili:

- da se v revirjih takoj organizira protimperialistična fronta
- da se vanjo vključijo delavci in vsi pošteni člani političnih strank in strokovnih organizacij
- da se takoj začne zbiranje orožja, streliva, sanitetnega materiala in druge opreme
- da se takoj skličejo sestanki komunistov in skojevcev, na katerih naj se dogovorijo o novonastalem položaju

★

Kadar govorimo o organizatorjih vstaje v Zagorju ob Savi ne moremo mimo imen kot so: Franc Farčnik (leta 1920 je postal član KPJ, bil je član pokrajinskega strankinega sveta KPJ za Slovenijo!), Jože Marn, Jurij Debeljak, Leopold Eberl...

Skoraj vsi člani partijske organizacije, leta 1941 jih je bilo v Zagorju približno štirideset in sedemtrideset članov SKOJ, so med NOB darovali svoja življenja. Sicer pa je v Zagorju med NOB padlo ali bilo ustreljenih približno šeststo ljudi. Zagorski komunisti in skojevci so se 27. julija 1941 zbrali na Plešah in ustanovili četo, ki se je 1. avgusta istega leta na Čemšeniški planini združila s trboveljskimi in hrastniškimi partizani v Revirsko četo. V njej je bilo 57 partizanov. Kmalu po tistem je četa 9. avgusta 1941, v sodelovanju z zagorskimi aktivisti, napadla žandarmerijsko postajo in rudniško stražo. Čeprav napad na ta dva objekta ni popolnoma uspel, je bilo to za nadutega nemškega okupatorja opozorilo, da pred našim odporniškim gibanjem

Osvobodilna fronta se je od ustanovitve 27. aprila 1941, to je nekaj dni po okupatorski zasedbi naše dežele in do prvega zbora aktivistov OF na Pugledu, razvila v silno moč slovenskega naroda.

Tako kot sleherni kraj naše domovine je tudi Zagorje prispevalo k zmagi in naši dokončni osvoboditvi. To seveda ni naključje. Akcijska enotnost in napredna opredeljenost ter razredna osveščenost delavcev izhaja iz nenehnih bojov delavskega razreda za njihove pravice in obstoj. Počasi toda vztrajno je rasla delavčeva zavest v vsej krutosti in nizkotnem izkoriščanju. Tako je tudi vztrajno rasel njihov notranji upor, ki je rojeval nove osveščene proletarce. Le-ti so kasneje v najtežjih dneh NOB postali vodje vstaje v Zagorju in njegovi okolici. Komunisti so bili organizatorji štrajkov v letih 1919/23, gladovne stavke leta 1934 ter množičnih mezdnih gibanj nasploh.

ne bo imel miru, dokler ne bomo svobodno zadivali. Že dan za tem je odgnal v celjski Stari pisker več kot trideset fantov in mož. Med njimi tudi Jurija Debeljaka in Roberta Lebeničnika. Nemci so odgnali v zapore tudi precejšnje število delavcev iz separacije in rudnika. Tako se je znašlo v Starem piskru 78 delavcev iz Zagorja in okolice. Nekaj so jih izpustili, večino pa so 24. avgusta 1941 odgnali v Mauthausen. Samo slaba tretjina se jih je vrnila v svobodno domovino. Jurij Debeljak je končal svoje življenje v Dachau, Robert Lebeničnik pa je od lakote in trpljenja za vedno ostal v Mauthausenu.

★

Sredi aprila 1942 je bil iz Revirske, Pohorske in

Savinjske čete ustanovljen 1. štajerski bataljon. Vodila sta ga prekaljena španska borca Franc Rozman-Stane in Dušan Kveder-Tomaž. V tem bataljonu se je borilo veliko število Zagorjanov.

Občani Zagorja so si za svoj občinski praznik izbrali 9. avgust, dan, ko je Revirska četa napadla žandarmerijsko postajo in rudniško stražo. Kljub strahotnemu okupatorjevemu pritisku so se rudarji odzvali klicu partije in se vključevali v partizanske vrste. Vse do poletja 1943 so bili revirji pod najtežjim okupatorjevim terorjem. To je bilo tudi obdobje, ki je terjalo izredno veliko naših žrtev. Prebivalce revirjev smo našli v vseh enotah Štajerske. Tudi v Šlandrovi brigadi je bilo precejšnje število Hrastničanov, Trboveljčanov in Zagorjanov.

Borci Šlandrove brigade smo se med 25. in 30. aprilom 1945 nahajali na položajih pri Miklavžu ob taboru. Na tem mestu smo praznovali tudi četrto obletnico OF. Spomi-

njam se, da nas je tistega dne obiskal politkomisar 14. divizije, Ivan Dolničar-Janošik. Dal nam je navodila za nadaljnje brigadne akcije.

Kljub težkim pogojem v zimi 1944-45, ko smo bili v nenehnih bojih in na pohodih, lačni, strgani, z malo orožja in streliva, je Šlandrova brigada vztrajala na določenem operativnem območju. Nemci niso uspeli zlomiti volje in borbenega duha jedra brigade. V naše enote je prihajalo vedno več ljudi. Po preboju iz Menine planine, marca 1945, se je brigada po napornih dveh in pol mesecih končno le uredila, nahranila in se odpočila v zaselku Gaber pod Špikom. Od tam je odšla na pot v nove boje za dokončno osvoboditev.

V brigadi je tiste dni vladalo posebno vzdušje. Vsi smo pričakovali nekaj velikega. Borci so s posebno voljo in skrajno disciplinirano izvrševali naloge. Po uspešnih napadih na sovražnikove prometne poti, po uspešnih zasedah je rasla bor-

bena sposobnost in samozavest brigade. Aprila 1945 je bilo v njej že 400 borcev in bork, ob napadu na Zagorje pa je brigada štela skoraj 600 borcev.

★

Zgodaj zjutraj 3. maja smo prispeli na nove položaje v Spodnje in Zgornje Zavine nad Zagorjem. Enota KZO in prvi bataljon 3. brigade VDV sta bila že na območju revirjev. Istočasno z našo enoto je prispela tudi enajsta brigada Miloša Zidanška.

Štab brigade je že 2. maja sprejel od štaba KZO obvestilo o pogovorih, ki jih je imel štab tega odreda z okupatorskim štabom iz Zidanega mosta. Obveščeni smo bili, da so se enote zaščitnega polka pripravljene vdati našim enotam. Pogovori s tem v zvezi so potekali tudi naslednjega dne. Tako so štabi Šlandrove brigade, KZO in VDV bataljona začasno ustanovili operativni štab, ki naj bi vodil

napad na dokaj utrjene postojanke Zasavja. Brigada Miloša Zidanška, ki je bila v okolici Litije, naj bi zavarovala ta napad iz ljubljanske smeri. Toda zaradi nesoglasij med sovražnikovimi vojniki, Nemci, Avstrijci in še posebej pripadniki NSDAP, so ti pogovori propadli. Propadla je tudi naša skupna akcija na te postojanke.

V štab Šlandrove brigade je prispel 4. maja nemški podoficer iz postojanke v topliški osnovni šoli. Tam je bil 298. nemški bataljon. Nemški oficir je prepričljivo nakazal možnosti za vdajo omenjenega bataljona. Štab brigade je po izčrpnih pogovorih postavil zahteve o brezpogojni vdaji. S tem v zvezi naj bi se pregovori nadaljevali naslednjega dne, 5. maja 1945. Določeno je bilo, da bo pregovore vodil v spremstvu dveh spremljevalcev Anton Grašič-Savo. Operativni štab je zadalžil za pregovore oziroma za napad na Zagorje našo brigado. Okrepljeno je bilo zavarovanje enot in določene naloge bataljonov:

- prvi bataljon je moral zasesti zaselek Vine in pripraviti vse potrebno za napad na Zagorje
- drugi bataljon je bil določen za napad na rudarsko naselje Kisovec
- tretji bataljon je moral prevzeti celotno zavarovanje in se organizirati za prevzem zaplenjenega orožja.

Komandant drugega bataljona Franc Herle-Nande in politkomisar Albin Črešnik-Dušan sta imela razmeroma lahko delo. Komandna enota, ki se je nahajala v Kisovcu, je pred prihodom našega bataljona zapustila položaje. Odšli so v Zagorje.

Težje delo je imel tovariš Grašič. Nemški komandant 298. bataljona je postavljajal za vdajo nemogoče pogoje. Toda ob enih popoldne so trije raketni izstrelki sporočili, da so pogajanja končana. Nemci so na dvorišču osnovne šole v Toplicah odložili orožje in čakali prihod štaba naše brigade. Vdalo se je 469 sovražnikovih vojakov, zaplenili smo 304 puške in 22 puškomitraljezov, večje število brzostrelk ter mnogo vojne opreme in hrane. Sovražnik iz postojanke v Zagorju se ni hotel predati našim enotam. Odšli so v Trbovlje.

Zdaj je bilo treba onemogočiti Nemce na železniški postaji v Zagorju. Iz drugega bataljona smo določili močno udarno skupino za napad na ta objekt. Borce je vodil Franc Horn-Krsto. Po srditem boju so se od tod Nemci umaknili v Trbovlje.

Naslednjega dne, 6. maja, je sovražnik zopet napadel naše položaje. Toda borci KZO in naše brigade so napade odbili. Sovražniku preboj v Zagorje ni uspel. Naslednjega dne zgodaj zjutraj smo Šlandrovci odšli na izvrševanje novih nalog.

Adi Jevšnik

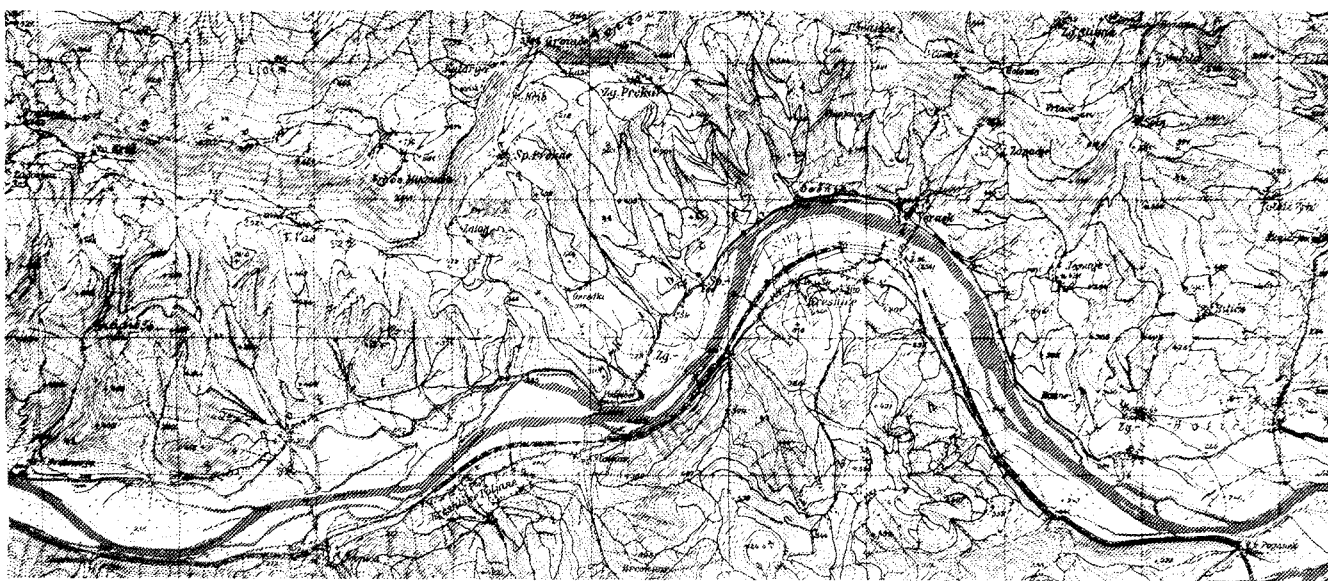
Velika vas leži na južnem pobočju hriba Cicelj in Miklavž, ki se po valovitem svetu spušča proti reki Savi. V času NOB je spadala v Zasavski rajon (okraj 3) litijskega okrožja. Ta rajon je obsegal območje od Save do vrha Ciclja in Slivne na severu, in od Hotiča na vzhodu, do Senožeti na zahodu, kjer je mejil na kamniško okrožje. Skozenj je ob reki Savi vodila cesta Črnuče-Litija. Poseljen je večinoma z malimi in srednje velikimi kmetijami. Pred vojno je bilo večina odvečne delovne sile zaposlene pri železnici in PTT, nekaj pa v apnenici Kresnice in zasavskih premogovnikih. Nekaj deklet je delalo v litijski predilnici. Osnovne šole, štirirazrednice, so bile v Hotiču, Ribčah in Senožetih, višjih razredov pa v Kresnicah in Moravčah. Gasilsko društvo je bilo v Hotiču, Ribčah, Senožetih in Veliki vasi. Med vojno samostojne občine ni bilo, temveč so bili ti kraji razdeljeni v območja kar 5 okupacijskih občin in sicer: Dolsko, Kresnice, Litija, Moravče in Vače.

Nemška okupacija je prinesla nekaj sprememb, od katerih sta bili najbolj značilni dve: dovolj zaposlitve in s tem zasluzka in potujčevanje. Prvo so tisti, ki doma niso imeli dovolj sredstev za preživljanje, kar dobro sprejeli. Zaposlili so se čim bližje domu, nekaj pa jih je odšlo na delo drugam. Potujčevanja pa večina prebivalstva ni sprejela in se mu je na vse načine upirala. Še otroci v šoli so se mu upirali in vse bolj opuščali pouk nemščine. V letih 1943 in 1944 pa so obiskovanje šole skoraj povsem opustili, zato je učiteljstvo iz šol nižjih razredov odšlo ali pa so jih pregnali partizani.

NOG v tem rajonu se je pričelo v začetku druge polovice leta 1941. V zahodne kraje tega rajona so pričeli prihajati aktivisti OF iz kamniškega okrožja, v vzhodne pa iz litijskega. V Senožetih, Ribčah in Veliki vasi so organizirali zaupnike OF Matija Blejc-Matevž, Marjan Vajevac, Slavko Dobovšek in Franc Zupančič-Marjan, ki so delovali v kamniškem okrožju. Med prvimi so pridobili Franca Udoviča (Hrašnov) iz Senožeti in Martina Smrkolja iz Ribč. Franc Udovič je postal terenski zaupnik OF in obveščevalec ter prevoznik partizanov čez reko Savo, Martin Smrkolj pa se je 22. 8. 1941 priključil partizanom kamniškega bataljona. Oba sta nosilca partizanske spomenice 1941.

V Spodnjem in Gornjem Hotiču je širil ideje NOG Franc Gorenc iz Litije, ki se je prek Ribč in Senožeti povezoval z aktivisti OF kamniškega okrožja. Sem je prihajal tudi Franc Strmljan iz Brega pri Litiji in med domačini širil duh upora proti okupatorju. Anton Pavliha, kmet iz Sp. Hoti-

Okraj Zasavje v NOB

Stane Kokalj, član komiteta KPS litijskega okrožja in vojni referent
Peter Jemec-Slovenec, šef VOS litijskega okrožja,
Franc Lajevac-Kovač, sekretar komiteta KPS Zasavje.

ča se spominja, da je bila v njihovi vasi že meseca avgusta 1941 ustanovljena vaška zaščita, katere pobudnik je bil Franc Strmljan. Njene naloge so bile zbiranje orožja, sanitetnega materiala in obveščevalnih podatkov, pisanje parol proti okupatorju itd. Meseca februarja 1942 sta prišla na sestanek njihovega odbora aktivista-ilegalca litijskega okrožja Polde Ebrle in Jože Gričar ter iz zbrane skupine zanesljivih pristavev NOG ustanovila odbor OF. Obsegal je vasi Bitiče, Spodnji in Gornji Hotič in Konj. Za njenega predsednika je bil izbran

Janez Batis, študent veterine iz Konja. Ta sestanek je bil v gospodarskem posloju kmeta Antona Pavlihe. Meseca februarja 1942 je dal Jože Ribič-Lazovšek, kmet iz Hriba pobudo za ustanovitev skupnega odbora OF za vasi Hrib, Katarija, Spodnji in Zgornji Prekar, Zalog in Vernek, ki sta ga organizirala ilegalca Polde Eberle-Jamski in Jože Gričar-Metod, aktivista litijskega okrožja. V odboru so bili: Jože Ribič-Lazovšek predsednik, člani pa Jože Grošel in Jože Kokalj-Boštenk iz Zg. Prekra, Tone Mihelič-Tončkov iz Zaloga nad

Ribčami, Tone Nolimal iz Ribč in Franc Babnik iz Verneka. Sestanek je bil v hiši Toneta Miheliča v Zalogu nad Ribčami.

V Veliki vasi pri Ogrinu je ustanovil odbor OF meseca marca 1942 Nace Strlekar-Joze, ilegalec-aktivist kamniškega okrožja, kasnejši sekretar litijskega okrožja. Odbor so sestavljali: Lojze Gril-Krivic predsednik, člani pa Franc Dežman in Ciril Gril, sodelovali pa so še Tinca Gril in Stane Dežman, vsi iz Velike vasi. Zaupnike so imeli v Križevsi vasi, Ribčah in Senožetih. Prvo partizansko javko so imeli pri Merela Tinetu in Povirk Lojzetu.

Za vasi Dešen, Ušenišče in Zapodje sta Jože Gričar-Metod in Vili Vresk-Urban organizirala odbor OF meseca aprila 1942. Odbor so sestavljali Ivan Trdin predsednik, progovni delavec iz Dešna, Tončka Trdin in Pavla Čebela, obe kmet. delavki iz Dešna. Sestanek je bil v Dešnu pri Trdinovih.

V Senožetih je organiziral prvi odbor OF spomladi 1942. leta aktivist OF kamniškega okrožja Franc Zupančič-Marjan, ki je že leta 1941 organiziral mrežo zaupnikov OF v Senožetih. V odboru OF so bili Franc Udovič-Florjan, Lovrenc Gradišek-Lipe in Peter Jemec-Slovenec, cestni delavec iz Senožeti.

Z ustanovitvijo teh petih odborov OF je bil praktično ves teren Zasavja, od Hotiča do Senožeti in od Dešna do Velike vasi zajet v organizacijo NOG. Čeprav vanj še niso bili vključeni vsi prebivalci tega rajona, je organizacija OF tu našla plodna tla. S pomočjo aktivistov OF kamniškega

in litijskega okrožja se je pričela njena aktivnost zelo naglo širiti in se krepiti. Njeni rasti in organiziranosti so veliko pripomogli borci in funkcionarji druge grupe odredov, ki so v drugi polovici leta 1942 prišli na to območje. O tem pravi Pavla Čebela iz Dešna naslednje: ... »meseca oktobra 1942 so prišli k nam s Petrom Stantetom-Skalo višji politični delavci Dušan Kreigher-Jug, Pavle Žavcer in Vojko Nemec. Nekaj časa so ostali nad njihovo domačijo, hrano pa sta jim nosili s sestro Tončko. Žavcer ni mogel prehvaliti domačega kruha, s katerim sta jim postregli. Pripovedoval jim je o partizanih v Srbiji pri katerih je bil in od njih prišel v Slovenijo, namenjen na Koroško. Franc Rozman-Stane pa je tedaj, ko je bil pri njih nekaj dni, pripovedoval o španski revoluciji. Kako lepo je bilo slišati taka njihova pripovedovanja...«

Toda vedno ni bilo tako lepo, pripoveduje Pavla Čebela naprej: »Sedmega novembra 1942 so me v domači hiši aretirali štirje gestapovci z Alojsijem

Chalupskym na čelu. (On je bil gestapovec oporišča gestapa na žandarmerijski postaji Vače, opomba J. P.). V spremstvu žandarjev iz Vač jih je pripeljal gestapovski vohun Severjev iz Vač. Odpeljali so me v zapore v Litijo. Tam sta me zališevala gestapovec Chalupsky in Rudolf Martinc kot tolmač. Ker jim nisem hotela ničesar povedati, so me hudo pretepli in tudi drugače mučili. Čez nekaj dni so me odpeljali v Begunje in tam nadaljevali s pretepanjem in mučenjem. Tudi očeta in mamo so aretirali in ju pripeljali za mano v Begunje. Poskusili so celo s soočenjem z Ivanom Peterlinom iz Selc pod Zasavsko goro, ki je na zaslišanju gestapa klonil in povedal za moje sodelovanje v organizaciji OF. V obraz sem mu povedala, da je lažnivec in da laže tudi gestapu. Ker sem pri tem vztrajala, čeprav je bilo zelo hudo, niso uspeli izvleči iz mene ničesar; na starega leta so me s starši izpustili domov...«

Takoj v začetku leta 1943 je odšlo iz teh vasi namesto v nemško vojsko okrog 15 fantov v partizane. Nemce je to zelo razkačilo in maščevali so se nad njihovimi družinami. Večino so izselili v Reich. Odhod fantov v NOV in usoda njihovih družin je še bolj strnila prebivalstvo v organizirano delo za OF. Njene vrste se se pomnožile, kar je zahtevalo nove višje oblike organiziranosti. Meseca maja 1943. leta je okrožje Litija ustanovilo okrajni odbor OF Zasavje (3) v sestavi: Stane Kokalj – sekretar, Franc Lajevac-Kovač iz Ribč, Lovrenc Gradišek-Lipe iz Senožeti in Pavla Čebela iz Dešna pa so bili člani. Že en mesec za tem je bil ustanovljen še okrajni komite KPS Zasavje v sestavi: Lovrenc Gradišek-Lipe sekretar, Franc Lajevac-Kovač, Tine Učakar iz Bitič in Pavla Čebela. Vsak od njih je bil odgovoren za delovanje organizacij, npr. Pavla Čebela za AFŽ in Franc Lajevac za OF itd. Meseca septembra je bila ustanovljena še organizacija slovenske mladine in komite SKOJ, ki ga je vodil Franc Babnik iz Verneka. Tako osnovana organizacijska oblika je kmalu dala izredno ugodne rezultate za nadaljnji razvoj NOB na tem območju.

Janez Petje-Zoran

OBVESTILO!

Občinska konferenca ZKS Domžale bo na dan vstaje slovenskega naroda, v nedeljo, dne 22. 7. 1979 ob 14. uri (ne ob 10. uri, kot smo objavili v 27. številki TV-15), v Veliki vasi pod Miklavžem odkrila spominsko ploščo partijski šoli pri Oblastnem komitetu KPS za Štajersko.

Slavnostni govor ob odkritju plošče bo imel dr. Heli Modic, vodja 2. partijskega tečaja. Kulturni program bo izvajala šolska mladina in godba iz Moravč. Za okrepčilo bo poskrbelo gasilsko društvo Velika vas.

KS in DPO Velika vas

Ob 37-letnici ustanovitve prve slovenske proletarske brigade »Tone Tomšič« je bila 16. julija v vojašnici »Boris Kidrič« v Ljubljani spominska slovesnost. Brigado so namreč ustanovili 16. julija 1942 v Ambrusu iz proletarskega udarnega bataljona Toneta Tomšiča in borcev Proletarske udarne čete. Tomšičeva brigada je dala dvanaest narodnih herojev in je prejela številna najvišja odlikovanja.

AJDOVŠČINA

Borci NOV na izletu

Enaindvajsetega julija bo mestno združenje borcev NOV priredilo enodnevni izlet z avtobusi v Kumrovec. Nadaljevali bodo pot do Atomskih toplic v Podčetrtku in se ustavili v Rogaški Slatini.

Iz Ajdovščine bodo odpotovali ob 6. uri zjutraj. Cena izleta znaša 340,00 din.

Prvi izlet je združenje priredilo že 9. junija letos, ko so obiskali obeležja v Ljubljani in okolici.

F. H.

KOŽBANA

Uspešno napredovanje

Na mladinski delovni akciji »Kožbana 79« sodelujejo v juljski izmeni delovne brigade Milenko Knežević iz Slovenskih Konjic, artilerci-prekomorci iz Postojne in brigada Rdečega križa Slovenije dr. Franc Marušič. Gradnja ceste in vodovoda zahteva trdo delo. Brigadirji pa niso aktivni le na deloviščih, ampak razvijajo po sedemurnem delovnem času razne interesne dejavnosti. Izdali so več biltenov in priredili nekaj kulturnih večerov, ustanovili marksistični krožek in organizirali foto tečaj.

V soboto, 7. julija so imele brigade uspešen obrambni dan.

MILE GOJKOVIČ

Brigada Rdečega križa v Kožbani – Goriška Brda

CELJE

Po poteh spominov

Zadnji dan v juniju smo člani krajevne organizacije ZB Dušan Kraigher iz Celja namenili obisku baze 20 ter Bele krajine. Partizanski Rog nas je spominjal na številne dogodke iz NOB. Tovariš Vlašič je podoba Roga še dopolnil z geografskimi in etnološkimi podatki.

Tudi Bele krajine smo se razveselili mnogi, ki smo tam med vojno kot aktivisti uživali gostoljubje belokranjskih ljudi. V Metliki smo obiskali obnovljeni grad, v katerem so oddelki razporejeni po obdobjih od pradžavine do NOB.

Na poti nazaj smo se ustavili na Suhorju ob pomniku, od koder je Stirinajsta divizija odšla na svoj pohod na Stajersko.

Tovarišu Stanetu Turku in tovarišici Anici Pavlovič se zahvaljujemo za organizacijo izleta, vodstvo in komentarje.

ZORA VIVOD

RAVNE NA KOROŠKEM

Pobratenje dveh občin

Občinska konferenca SZDL Ravne na Koroškem bo predlagala zborom občinske skupščine, da sprejmejo na svoji seji listino o pobratenu občine Ravne z občino Probištip v Makedoniji. Osnova za pobratenje je nastala že med NOB, ko je bilo 13 družin iz Raven interniranih v Zletovo v občini Probištip, kjer so delali v rudniku svinca. Tam so sodelovali z makedonskimi partizani in skupno premagali sovražnikovo postojanko v rudniku Zletovo. Okupator je iz maščevalnosti mučil in ustrelil več pripadnikov NOB.

Gospodarsko sodelovanje med rudnikom Zletovo in mežiškim rudnikom danes krepi zamisel o pobratenu tih dveh občin.

F. SREBOTNIK

KOČEVJE

Vrnili so se obogateni

Dne 16. junija so se v Kočevje pripeljali člani KO ZB iz Grahovega. Ogledali so si zgodovinski Šeškov dom, muzej in mesto. Potem so se odpeljali v Glažuto in Jelenov žleb, kjer so se nekateri bojevali marca 1943.

V soboto, 30. junija, so se v Kočevje pripeljali člani invalidske organizacije z ostalimi člani kolektiva »Vozila« iz Gorice. Obiskali so Bazo 20 skupaj s tamkajšnjimi delavci »ITAS«.

V nedeljo, 1. julija pa so prispeli v Kočevje člani in članice ZB iz pobratene občine Doline pri Trstu na prijateljsko srečanje. Predsednik občinske skupščine Kočevje, inž. Savo Vovk je orisal borbo Slovencev na Kočevskem z nemškimi kulturbundovci do leta 1941, boje v letih NOB in poveljno izgradnjo.

PETER SOBAR

BIZOVIK

Krajani Bizovika na Rabu

Krajevna organizacija ZB NOV in SZDL Bizovik sta organizirali dvodnevni izlet na Rab in Plitvička jezera.

Na Rabu smo si ogledali koncentracijsko taborišče iz 2. svetovne vojne. Krajevna organizacija ZB NOV je položila venec k spomeniku žrtvam fašizma. Ogledali smo si tudi pokopališče. Mnoge črke na spomenikih so že zbledle. Takih izletov si še želimo!

MARIJA BRICELJ

GOJAČE NA VIPAVSKEM

Priprave na proslavo

Prejšnji petek so se sestali člani organizacijskega odbora v šolskem poslopu v Gojačah, kjer so se pogovarjali, kako proslaviti 35-letnico ustanovitve narodnoosvobodilnega odbora za srednjeprimorsko okrožje. Prisotni so bili krajevni predstavniki in predstavniki družbenopolitičnih občinskih organizacij iz Ajdovščine. Dogovorili so se, da bo proslava pred prihodom v vas, 9. septembra letos.

Istočasno s to prireditvijo bo proslavljala v Gojačah svoj jubilej Bazoviška narodnoosvobodilna udarna brigada.

Na prvem sestanku so se dogovorili o programu proslave in imenovali več komisij.

F. H.

JAMNIK

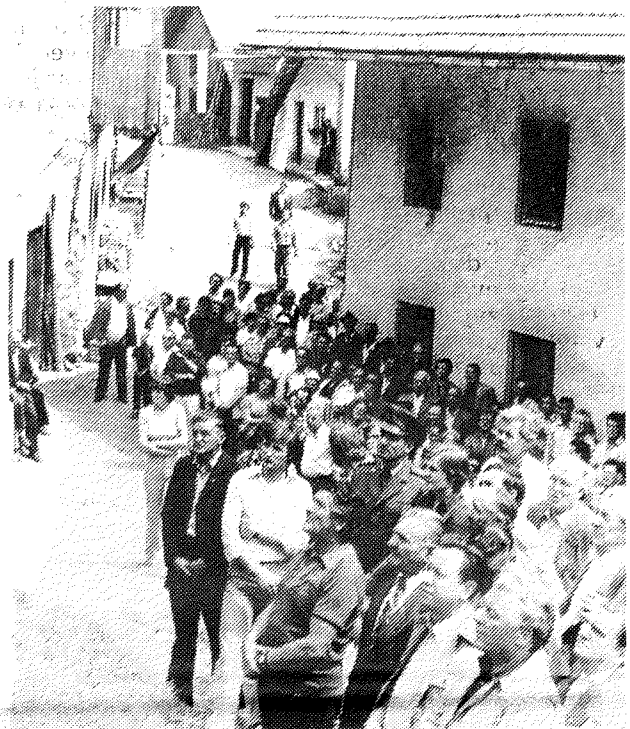
V prijateljskem vzdušju

V počastitev dneva vstaje in 36-letnice ustanovitve 7. slovenske narodnoosvobodilne udarne brigade Franceta Prešerna so občinski odbor Zveze združenj borcev NOV Kranj in odbor 7. SNOUB France Prešeren, priredili v soboto na Jamniku nad Kropo srečanje nekdanjih borcev te brigade in krajanov Kroke ter Jamnika.

Slavnostna govornica je bila Alenka Markovič, predsednica OK ZSMS Kranj, vse prisotne pa je pozdravil predsednik krajevne skupnosti Jamnik, Jože Klemenčič.

V kulturnem programu so sodelovali moški pevski zbor iz Kroke, folklorna skupina iz Podblice ter recitatorka in napovedovalka Bernarda Oman.

Jože Čurin

S prireditve na Jamniku nad Kropo

LJUBLJANA

Sprejem pionirjev

Kot vsako leto, je bil tudi letos 10. julija sprejem pionirjev iz vseh republik in pokrajin, udeležencev tabora »Sutjeska 79«.

V veliki dvorani Kluba delegatov so se srečali s predstavniki republiškega odbora ZZZB NOV Slovenije.

Pionirjem ter ostalim udeležencem tabora sta spregovorila narodni heroj Mira Svetina in sekretar republiškega odbora ZZZB NOV Marjan Lenarčič.

Ob koncu srečanja so pionirji pripravili kulturni program.

Jože Čurin

Udeleženci tabora »Sutjeska 79«

Bili so časi, ko so besedo »kolo« izgovarjali spoštljivo, tudi s priokusom zavisti in osebnega prestiža. Potlej so se časi obrnili. Vrteli so se hitro, hireje kot pedala koles. Zgodilo se je, da nas je osvojila bučna pločevina – nekatere celo zasvojila. In že so govorili: povej mi kakšen avto imaš pa ti povem kdo si! Da bi se fant pripeljal na zmenek s kolesom..., morda inženir na delovno mesto ali politik na pomembni sestanek...!

Nekoč pa...

Skojevci med delavsko mladino

O tistem nekoč smo klepetali pri Fajdigovih v Mariboru. Našemu pogovoru sta dajala vsebino kolo in revolucija. Lojze sem izzval, da je pripovedoval o letih, ki jih je preživel pri Sokolu pa pri Vzajemnosti, na kolesu in v telovadnici, tudi v čol-

Pogovor o kolesarstvu in revoluciji

Mlad je, kdor se s športom ukvarja

sarskega izleta, na katerem se je zbralo več deset mladih. Pogosto se je dolga kolona usmerila proti Rušam in proti Slivnici, pa v Skoke in Slovensko Bistrico in k Lubejevemu spomeniku v Preloge. Seveda so bili ti kolesarski izleti krepko politično obarvani.

Lojze je postal skojevec leta 1936. Z dolžnostmi političnega osveščanja je bilo treba med delavsko mladino, ki jo je bilo naj-

preobrat Milan Apih, tedanjí načelnik mariborskega Sokola. V tem mestu skupina ljotičevcev ni uspevala.

Učili so se od starejših revolucionarjev

»Teško si je predstavljati mladost brez športa. Dobri Športniki so imeli

pevski zbori, tamburaški orkester, šahovska sekcija, filatelistična in bralna. Velja poudariti, da je bila v Mariboru močna delavska knjižnica pri delavski zbornici.

Seveda se je mladina mnogo naučila od starejših revolucionarjev. Jože Hermanko je bil pomemben ideolog, Miloš Zidanšek sposoben organizator. Ni mogoče pozabiti na Branka Babiča, ki je

stanke, tudi v akcije smo se vozili s kolesi. Spominjam se, da sem po naročilu partijske organizacije zbral skupino mladeničev – kolesarjev, s katerimi smo opravljali napisne in trosilne akcije. Šlo je za partijske proglase – protidraginjske in protifašistične. Letaki so opozarjali na vse večjo nevarnost, ki je pretila naši domovini.

Akcije so bile natančno izdelane. Ob dogovorjeni

V kolikor bi prišel v roke takratni režimski oblasti, bi bila pretrgana pomembna nit našega gibanja.«

Leto 1941? Športna dejavnost v Mariboru je bila uničena. Toda športnega duha v mladih ni bilo mogoče uničiti. Mnogi so odšli kasneje med borce narodnoosvobodilnega boja, prenekatere pa je okupator še pred tem onemogočil. Tako se je Lojze vrnil iz šlezijskega vojaškega taborišča šele leta 1945.

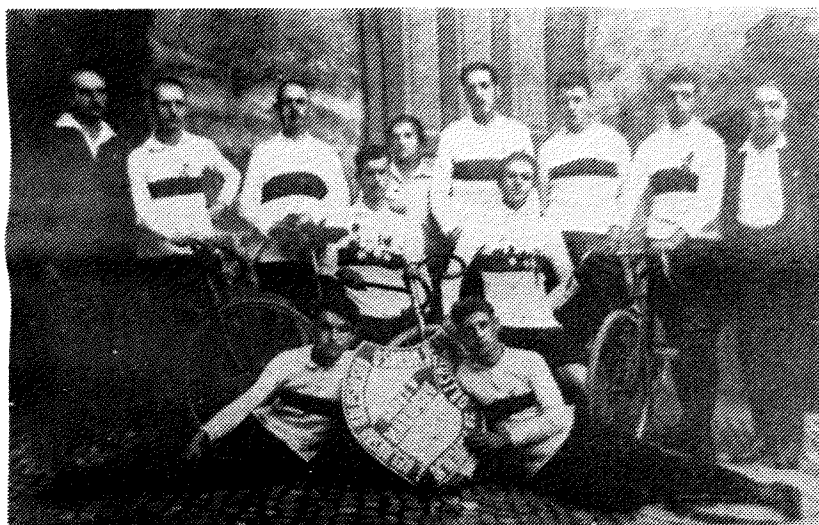
Lojze Fajdiga

Brez športa ne gre

Preskočiva kopico let. Lojze Fajdiga je že dvajset let predsednik kolesarskega društva Branik. Z ljubeznijo do tega športa ostaja mlad. Šestdeset let ima pa skoraj ni dneva, da bi ne sedel na kolo.

Moti ga le to, da se počuti kolesar med avtomobili kot ovca pred krdelom volkov. Bil je direktor pa se je vozil s kolesom v službo. »Križ božji!« so govorili nekateri. Potlej pa jih je bilo vse več, ki so ga posnemali. Letos, na prvem pohorskem maratonu, jih je bilo več kot 1300. Iz vse Slovenije, celo iz drugih republik so prišli – mladi in starejši. »Kdor gre na kolo ni star pa četudi ima devetdeset let!« je zaokrožil pogovor Lojze. In še dolgo je, ob gledanju starih fotografij, obujal spomine na mladost. Če bi zunaj ne bilo kakor iz šaka pa bi jo prav gotovo mahnil na kolo. Da bi bilo le veliko Lojzetov!

Silvo Teršek

Člani delavskega kolesarskega društva iz Maribora, ki je bilo ustanovljeno leta 1897. V sredini, s kolesom, je Ivan Vesenj. Vrsto let med obema vojnama je bil na dirkah okrog Pohorja nepremagljiv.

nu. Na eni od dravskih regat leta 1934 je dosegel drugo mesto.

Med zavedno mladino se je v tistih letih športno življenje in delavsko gibanje na moč prepletalo. Lojze se je vanj vključil leta 1935. Prav v tistem letu je začel sodelovati tudi pri Delavskem kolesarskem društvu. Učil se je za električarja. Teden za tednom je računal, kdaj si bo lahko kupil prvo kolo. Pri osemnajstih letih mu je to uspelo. In ni bilo makadamske ceste daleč okrog Maribora, ki bi je Lojze ne prevozil s kolesom.

Kdor je hotel tekmovati, se je lahko vključil v tekmovalno ligo. Delavci so imeli svojo, socialdemokrati pa tudi. Toda med seboj običajno niso tekmovali. Lojze se spominja, da je bila v tistih letih ena od pogostih kolesarskih poti začrtana iz Pobrežja čez Vurberški klanec in v Ptuj, od tam v Desternik in na Lenart in po 75 kilometrih spet v Maribor. Sicer pa skoraj ni minil teden, da ne bi delavsko kolesarsko društvo organiziralo kole-

več prav v različnih delavskih društvih. Ljudje so nasploh imeli takrat mnogo več smisla za družabno življenje.

Takrat, ko se je Lojze opredelil za socialistično linijo, bilo je v letu 1934, je tudi zamenjal društvo Sokol za Svobodo. V Mariboru so bila očitna prizadevanja, da bi postal Sokol bolj desničarski, pri čemer ni bilo uspeha. Leta 1932. je namreč dosegel bistveni politični

od nekdanj veliko prijateljev. V tistih časih pa je bilo še posebno pomembno, če je bil skojevec in komunist tudi dober športnik. S svojim vplivom je lahko širil tudi napredne ideje, ki so bile prispevek k predvojnemu revolucionarnemu delavskemu gibanju.

Po ukinitvi Svobod se je delavska mladina vključevala v Vzajemnost. Na voljo so ji bile najrazličnejše sekcije:

bil v tistih letih organizacijski sekretar oblastnega komiteja partije. Omeniti velja brata Bole. Sašo je bil spreten organizator ilegalnih partijskih tehnik. Tem imenom bi lahko dodali še Toneta Veluščka, kulturnika Jožeta Babiča, pesnika Toneta Čufarja, Novaka in Jurco...

Kolo? Nasploh so nam naše športne veščine zelo koristile pri aktivističnem delu. Ne samo na se-

uri v ranem jutru so se istočasno na petih ali šestih mestih v Mariboru pojavile trojke naših mladenčev z letaki. Akcija je morala biti opravljena v desetih minutah, pri čemer so bila kolesa v veliko pomoč. Na njih smo bili vselej hitrejši kot orožniki.

Leta 1938, ko sem postal član Komunistične partije, se sam nisem več udeleževal akcij. Tega mi ni dovolila organizacija.

Leto 1930. Množica starih in mladih kolesarjev se pripravlja na dirko proti Fali.

Leto 1935. Spominski posnetek na enem izmed kolesarskih izletov iz Maribora.

Priprave za kolesarski izlet. Fotografirano okrog leta 1912.

LENART

Srečanje mladincev-prostovoljcev TO

V okvir letošnjega praznovanja 30-letnice vzgoje mladine za SLO lahko štejemo peto tradicionalno srečanje mladincev-prostovoljcev enot TO vzhodnoštajerske pokrajine, ki je bilo 7. julija v Lenartu v Slovenskih goricah. Zbrali so se tekmovalci desetih občin Štajerske in Pomurja. Pomerili so se v poznavanju vojaške opreme in orožja, razstavljanju in sestavljanju orožja, metanju ročne bombe, plezanju po vrvi, streljanju z malokalibrsko puško ter orientaciji.

Dosegli so zelo dobre rezultate, še posebno v streljanju ter poznavanju vojaške opreme in orožja. Največ uspeha so imeli mladinci-prostovoljci iz občine Radlje ob Dravi, ki so prejeli pokal organizatorja – občinskega štaba TO in občinske konference ZSMS Lenart – in bodo tako prihodnje leto gostitelji ponovnega srečanja mladih.

Tekmovalnemu delu je sledilo tovariško srečanje s kulturnim programom in kramljanje z nekdanjimi borci NOB.

FILIP MATKO

RADOVLJICA

Uspešno delo mladih tehnikov Slovenije

Letošnje 15. srečanje mladih tehnikov Jugoslavije je potekalo od 14. do 16. junija v Radovljici in sicer na področjih: gradbeništvo in arhitektura, brodersko, letalsko in avto modelarstvo, raketna tehnika, fototehnika, strojogradnja, konstruktorstvo, kmetijska tehnika, elektrotehnika, radiotehnika in kibernetika pa še vojno taktične naloge in SLO.

Slovenski mladi tehniki so osvojili številne zlate medalje.

Kot posebna zvrst tekmovanja je na teh zveznih srečanjih tudi obsežna razstava z izdelki inštruktorjev in mentorjev mladih tehnikov iz vse domovine. V slovenski skupini sta kar dva predlagatelja prejela zvezno zlato odlikovanje.

VALERIJA NOVŠAK

JELENOV ŽLEB

Spomin na največje preizkušnje

Druženopolitične organizacije so za dan borca pripravile pohod po poteh 4 brigad v Jelenov žleb, kjer stoji spomenik zmage. Po 36 letih so brigade, sestavljene iz vrst mladine, tabornikov, pripadnikov TO, miličnikov in redne vojske, prinesle pozdrave borcev, ki so padli na tem mestu.

Potek boja je opisal udeleženec borbe, tovariš Stane Škrli, predsednik odbora Gubčeve brigade.

VINKO KERSNIC

SLOVENJ GRADEC

Prijetno srečanje z invalidi

Društvo invalidov v Slovenjem Gradcu namenja posebno pozornost težjim invalidom. Pred kratkim so člani tega društva priredili v Šmiklavžu pod Uršljo goro z njimi prijetno srečanje. Ob tej priložnosti je društvo prejelo priznanje za spodbujanje in uresničevanje pravic invalidov v samoupravni socialistični skupnosti.

ADOLF ANKON

PESNICA

Krajevni praznik

V krajevni skupnosti Pesnica pri Mariboru slavimo krajevn praznik 22. junija v spomin na dan leta 1941, ko je bil v gostilni Kerenčič sestanek nekdanjih članov pokrajinskega komiteja SKOJ. Za letošnji 26. krajevni praznik so druženopolitične organizacije in društva pripravile vrsto prireditvev s kulturnega športnega področja, osrednja proslava pa je bila 23. junija pred gasilskim domom. Ob tej priložnosti je društvo upokojencev razvilo svoj prapor.

JOŽE DVORŠAK

SOLČAVA

Po poteh koroških partizanov

Področni odbor koroških partizanov, ki zajema občine Mozirje, Velenje, Zalec in Celje, je 19. maja organiziral izlet v Avstrijo. Ustavili smo se v Št. Rupertu pri Velikovu. Tam nas je že čakal nekdanji koroški partizan Luc in nas peljal k spomeniku padlih partizanov, kjer smo položili venec. V tem skupnem grobu so pokopani tudi borci tujih narodnosti.

V najvišje ležeči slovenski vasi Djekše so nam preživeli borci, ki so se bojevali na tem območju, pripovedovali o koroškem partizanstvu onstran Drave.

ANTON IKOVIC

V Djekšah na Svinški planini

POLJUBINJ

Srečanje na planini Lom

Krajevna skupnost Poljubinj je skupaj z druženopolitičnimi organizacijami priredila za svoj krajevni praznik ob dnevu borca v nedeljo, 8. t. m., spominsko slovesnost ob spomeniku padlih borcev Gradnikove brigade, ki so padli 7. julija 1943 v taborišču 1. čete Severnoprimskega odreda.

V spomin na to tragedijo je KS Poljubinj sprejela ta datum za svoj krajevni praznik, ki ga že nekaj let praznujemo prav v teh planinah, kjer so se med NOB bojevale partizanske enote Gradnikove in Gregorčičeve brigade. Slavnostni govornik je med drugim poudaril imena 44 žrtev iz KS Poljubinj-Prapetno, ki so dali življenje za svobodo, ter pomen takih srečanj za čimbolj tesno sodelovanje vaščanov pri delu v krajevni skupnosti.

Lovci lovske družine Ljubinj so 1. julija sprejeli na planini Golobar spomenik padlih borcev na planini Lom v svoje varstvo.

PAVLA LEBAN

MEŽIŠKA DOLINA

Planinci mežiške doline na ogledu

Člani planinskih društev Ravne na Koroškem, Prevalje, Mežica in Črna bodo ob dnevu vstaje slovenskega ljudstva 22. julija letos obiskali Bosno in si ogledali zgodovinske znamenitosti (Sarajevo, Goražd, Tjentište, Maglić, Mostar, Drvar, Bosanski Petrovac in Bihać).

FRANJO SREBOTNIK

KOČEVJE

Zaščita in reševanje ljudi

Na slavnostni seji občinskega štaba za civilno zaščito so ob dnevu civilne zaščite v oceni dela ugotovili uspešno delovanje civilne zaščite tudi v oddaljenih krajih občine. Sodelujejo vse starostne strukture prebivalstva.

Za uspešno organizacijsko dejavnost so poveljniku občinskega štaba za civilno zaščito, tovarišu Andreju Klunu podelili plaketo civilne zaščite.

VIKTOR DRAGOŠ

HRUŠICA

Prireditve za krajevni praznik

Na Hrušici pri Jesenicah imajo od leta 1952 27. julija svoj krajevni praznik. Tega dne se spominjajo 46 talcev, sinov, očetov in mož, ki so jim gestapovci ustrelili na Belem polju. V počastitev tega praznika bodo imeli promenadni koncert, balinarski turnir, gasilske vaje, očiščevalne akcije, turnir v malem nogometu, orientacijski pohod, 27. julija ob 18. uri pa žalno slovesnost ob grobovih talcev v Begunjah. K spomeniku na Belem polju in k drugim obeležjem NOB bodo položili vence, cvetje in prižgali sveče.

B. B.

Spominsko obeležje na Belem polju

Konec letošnjega junija je že tretje leto zapored zadonela pesem iz mladih grl brigadirjev republiške mladinske delovne akcije »Goričko«. Prišli so namreč na Goričko v Prekmurju mladi iz občin Piran, Žalec, Hrastnik ter brigade Rdečega križa Slovenije. To je skupina brigad letošnje prve izmene, ki bo manj razvitim predelom murskosoboške občine pomagala s svojim delom pri urejanju cestnega omrežja.

Za razliko od prejšnjih let vas levo pri odcepu s ceste Murska Sobota-Hodoš v Gornjih Petrovcih pod napisom »Dobrodošli brigadirji« pozdravi nov, širok pas asfaltne ceste. Lansko jesen so ga napravili delavci soboškega cestnega podjetja in tako je vas, njeno središče, Gornji Petrovci z dolino povezana z novim asfaltom. Kolesa vozila nič več ne poskakujejo izjame v jamo in tudi želodčnih težav nekaterih ni več. Tako prispevamo v brigadirsko naselje MDA Goričko 79, ki je v prostorih gornjepetrovske osemletke. Pred poslopjem so na asfaltirani dvoriščni ploskvi narisani grbi mladinskih delovnih brigad, ki so prejšnja leta bile na Goričkem, prazne steklenice od oranžade in piva pa omejujejo prostor, kjer rišejo grbe letošnji brigadirji.

Komandant nas pozdravi

Komandant na letošnji MDA Goričko 79 je 24-letni PTT mehanik oziroma prometnik Alojz Kisilak, ki je drugače predsednik občinske konference ZSMS Murska Sobota. Ob vstopu v bivalne prostore nas prikupno pozdravi ter povabi na ogled prostorov, nad katerimi

Na obisku pri brigadirjih v Gornjih Petrovcih

Brigadirska vnema v Prekmurju

ko 570, s to razliko, da je za sto brigadirjev pripravljena kriti stroške občinska cestno komunalna skupnost Murska Sobota.

Brigadirji bodo rekonstruirali cestne povezave Hodoš-Motvarjevci na odseku Prosenjakovci-Motvarjevci v dolžini 5425 metrov in cesto Motvarjevci-Čikečka vas v dolžini 2150 metrov, torej skupno 7575 metrov cest. Akcija Goričko 79 je tako razširjena na največje možne kapacitete brigadirskega naselja in da so zagotovljeni normalni pogoji dela na trasi. V letu 1977 je bilo naselje sanirano z izgradnjo sanitarnega bloka, modernizirana je bila kuhinja ter urejeno igrišče tik brigadirskega naselja in lahko povem, da so dani idealni pogoji bivanja in življenja v naselju, poskrbljeno pa je tudi za zdravstveno in zobozdravstveno varstvo.

V predverju bivalnih prostorov obiskovalca pozdravijo stenski časopisi, ki so lično urejeni, lepo izrisani, med njimi pa je tudi nekaj foto časopisov. Posamezne brigade tekmujejo v urejanju panojev. A to ni edina dejavnost mladih brigadirjev v prostem času. Kaj vse se dogaja, popol-

Komandant MDA »GORIČKO 79« 24-letni Alojz Kisilak

je, tečaj za košarkaške sodnike, foto tečaj ter mladinsko politično šolo Edvard Kardelj, ki jo obiskuje kar 93 brigadirjev. Imajo na voljo brigadirsko knjižnico, a zelo uspešni so brigadirji na športnem področju. Tako so se najprej pomerile med seboj ekipe brigad v košarki, nogometu, namiznem tenisu, šahu in streljanju. Pozneje so se ustanovile ekipe na nivoju celotnega naselja ter se pomerile z mladimi iz krajevne skupnosti Gornji Petrovci ter mladinci – prostovoljci enot TO murskosoboške občine. Večkrat pa brigadirje, pa ne samo v naselju – tudi na trasi, obiščejo brigadirji občine Murska Sobota, ki se pripravljajo na odhod na mladinske delovne akcije v druge kraje ali pa se s teh akcij že vračajo. In med brigadirji so potem športna srečanja še kako zanimiva in borbena. Posamezne brigade izdajajo svoje informativne biltene, pripravljajo stenske časopise, skupina brigadirjev-informatorjev pa je pripravila tudi posebno izdajo Biltena akcije Goričko 79. To interesno dejavnost brigadirjev ocenjujem vsekar za zelo uspešno.

Pomoč ostarelim in najmlajšim

O gradnji novih cestnih povezav ter o urejanju le-teh smo že govorili, a to ni vse, kar je zajeto v okviru MDA Goričko. V prvi izmeni letošnje akcije so namreč tudi dekleta specializirane brigade Rdečega križa Slovenije s prav posebnimi nalogami. Obiskujejo starejše in onemogle prebivalce tega dela Goričkega, nudijo

Skupina brigadirjev na MDA »GORIČKO 79« iz mladinske delovne brigade »Slavko Šlander«

jim pomoč, še posebno razveseljivo za ostarele pa je to, da v sodelovanju s posameznimi krajevnimi skupnostmi pripravijo mlada dekleta popoldneve s kulturnim programom in pogostitvijo za te ljudi, ki so praktično sami ostali na odročnih kmetijah.

Za najmlajše, kratkohladičnike, pa so gojenke vzgojiteljskih šol odprle vrata treh otroških vrtecev: v Moščancih, Markovcih ter Gornjih Petrovcih. Malčki so se mladim tovarišic privadili že v

lanskem letu in so tako že tudi oni nestrpno čakali na dan, ko bodo zakorakali kot brigadirji v svoj brigadirski otroški vrt.

Kako pa na trasi?

Ko govorimo o mladinskih delovnih akcijah, vedno zapisujemo uspehe na deloviščih in za konec naj tudi mi ne gremo mimo tega. Poiskali smo »traserca«, ki ga lahko najdete le na delovišču, ker s svojimi sodelavci sproti izračunava opravljen delo, a ga tudi plani-

ra za naprej. To je namestnik komandanta za delovišče, 23-letni študent gradbeništva Branko Vergan, ki nam je zupal vsaj nekaj o delovnih rezultatih:

»Res je, da sproti izračunavamo dosežene rezultate na delovišču, kajti brigadirji sami žele izvedeti za svoj uspeh, ki ga vsak dan dosežejo na trasi. To objavljamo sproti tudi na grafikonu v predverju brigadirskega naselja. Sedaj na delovišču delajo praktično tri brigade, ker brigado rdečega križa »Karel Barbarič« k

temu ne moremo prišteti, in to: MDB »Partizanov-pomorščakov« iz Pirana, MDB »Slavko Šlander« iz Žalca in MDB »3. julij« iz Hrastnika. O njihovem uspehu le toliko, da so brigade skoraj izenačene pri delu na trasi, gre le za manjše razlike v uspešnosti. Največ so brigadirji pokazali na udarniški dan, ko je brigada »Slavko Šlander« iz Žalca za 110 odstotkov presegla normo, ostali pa niso dosti zaostajali. Dela potekajo po programu in takšnih brigadirjev smo lahko veseli.«

Dva dni pred koncem prve izmene so se brigadirji štirih brigad pobratili. Številna prijateljstva in poznanstva pa so se med posameznimi brigadirji sklenila že prej, med samo akcijo. Ali na deloviščih, na tečajih ali pri tabornem ognju. Pa to sploh ni važno, glavno je, da mladi nadaljujejo tradicije narodnoosvobodilnega boja in ljudske revolucije ter povojne graditve naše domovine in da tega ne bodo pozabili. Pisma, ki bodo poromala iz enega konca Slovenije na drugi konec, pa morda še v drugo republiko ali pa tudi nazaj v Prekmurje bodo dokaz da prostovoljno delo mladih živi v njihovih srcih in se bodo še vračali na delovišča mladinskih delovnih akcij po Sloveniji, Jugoslaviji ali pa tudi v zamejstvu. Tudi na Goričko bodo letos še prihajale nove brigade, ki bodo gradile nove metre cest v tem delu severovzhodne Slovenije, sklepala se bodo nova prijateljstva z mislijo: »Vse za narod, za partijo, za TITA!«

Tekst in foto:
Filip Matko

Postoj, popotnik, ki prihajaš morda iz daljnega sveta, mogoče iz sosodstva in ki si na svoji poti videl že toliko vsega, morja, gore, velika jezera; naša zemlja je majhna. V ničemer se ne more kosati z velikim svetom. In vendar – vredna je, da se vsaj enkrat posprehodiš po njej; po dolgem in počez...

Miško Kranjec

se brigadirji res ne morejo pritoževati. O sami letošnji akciji pa nam je povedal:

»Mladinska delovna akcija Goričko se odvija v manj razvitih obmejnih krajevnih skupnostih občine Murska Sobota, v teh pa živijo, ob Sloveniji, v popolnem sožitju še pripadniki madžarske narodostne skupnosti. Iz leta v leto so se vrstile manjše akcije lokalnega značaja, leta 1976 pa se je prvič organizirala 20-dnevna lokalna akcija v Domanjševcih, ki je v naslednjem letu prerasla v republiško mladinsko delovno akcijo Goričko. Leta 1977 je na akciji sodelovalo v treh izmenah nekaj čez tristo brigadirjev, naslednje leto pa 296. Letos bi jih naj prišlo na Gorič-

dne in zvečer v naselju MDA Goričko 79 nam je povedal »interesko«, 18-letni dijak zdravstvene šole Zlatko Jakiša, ki je namestnik komandanta za interesne dejavnosti:

»V prvi dekadi letošnje akcije na Goričkem smo imeli zelo pester program kulturne dejavnosti. Obiskala nas je skupina gledaliških igralcev SNG iz Maribora, pisatelj Ferdo Godina, brigade so pripravile kulturne programe ob tabornih ognjih, skupaj pa so pripravili še zelo zanimiv kulturni večer ob dnevu borca. Vsak popoldan se vrstijo seminarji, tečaji in predavanja. Za brigadirje v prvi izmeni smo pripravili tečaj prve pomoči, tečaj cestnoprometnih predpisov, tečaj za radioamater-

Najprej je potrebno preveriti...

ZB Žužemberk – resnica o nekem borcu

V prilogi vam pošiljamo prepis iz seznama padlih borcev na Cvibljju pri Žužemberku. Ta prepis nam je posredoval občinski odbor ZZB NOV Novo mesto. (V času selitve tega odbora v druge prostore je bil ta spis založen in pred kratkim spet odkrit.)

V vašem listu je tovariš Franc Smrke-Jošť že v 36. in 39. št. leta 1977 objavil članka, v katerih je navedel, da je na spomeniku na Cvibljju vklesano ime izdajalca Viktorja Krča z zahtevo, naj se to ime izbriše s spomenika. Ker je nekomu vedno lahko jemati čast in ime, smo se odločili preiskati zadevo s pomočjo ZZB NOV Jezersko. Ugotovili smo, da je bil tovariš Viktor Krč še na Štajerskem, ko je resničnega izdajalca Ivana Krča likvidiral Gašperjeva četa na Vinkovem vrhu pri Žužemberku junija 1942. (Glej knjigo: »V znamenju osvobodilne fronte«, dokazila o grozodejstvih v ljubljanski pokrajini, izdano 1943. leta, str. 80–81.)

Spomenik na Cvibljju ne nosi imen izdajalcev! Moralna škoda pa je bila prizadejana nam in združenju borcev NOV Jezersko ter tudi družini padlega borca Viktorja Krča.

ZB Žužemberk

Iz priloženega izvlečka seznama padlih borcev na Cvibljju (oz. v okolici Žužemberka in pokopanih na Cvibljju) povzemamo podatke o borcu Viktorju Krču: po činu je bil borec, datum rojstva: 15. 2. 1917, rojstni kraj: Zgornje Jezersko, preden je padel, se je dlje zadrževal v Mozirju. Padel je jeseni 1944. leta pri Žužemberku, kjer je torej tudi pokopan.

Od »Našega tovariša« do partizanskega humorja

Odmev na naziv »TV-15« in o partizanskem humorju

Sem že dalj časa vaš naročnik in na splošno moram reči, da sem z vsebino zadovoljen, kljub temu pa imam nekaj pripomb, o katerih bi bilo dobro, nekoliko razmisliti.

Najprej že samo ime »TV-15«; ne zdi se mi preveč primerno. Je preveč lokalistično, saj nekako poveljuje le ime ene same izmed številnih kurirskih postaj. Predlagam, ker časnik že ima dve imeni, naj bi, povsem v skladu z vsebino, ime »TV-15« preprosto izpučili in naj bi ostalo le ime »Naš tovariš«. Že precej ljudi me je vprašalo, kaj pomeni »TV-15« in nato, zakaj nosi časnik to ime namesto preprostega »Naš tovariš«.

Tudi glede vsebine našemu časniku nekaj manjka... in sicer mu manjka rubrika »Partizanski humor«. Na taki strani ali v rubriki naj bi bile objavljene tako karikature, kot kratke črtice in satire iz resničnih partizanskih dogodivščin. Tega mi bivši borci pogrešamo, saj smo se znali v najtežjih časih tudi šaliti. Še bolj pa to pogrešajo mladi.

Seveda si kar mislim, da boste rekli: »nimamo prostora« itd. Toda marsikateri prispevek, ki je objavljen, bi bil lahko skrajšan in bi prav toliko povedal; tudi zlo vsakega časopisa, to nujno zlo – reklame, bi bilo lahko manjše. Bodite prepričani, da bi bil vaš, oziroma naš

časnik še privlačnejši, posebno za mlade, če bi imel predlagano rubriko, s tem pa bi se verjetno povečala tudi naklada. Tudi to ni nastalo v moji glavi, temveč sem te predloge slišal od mladine.

Na koncu še nekaj. Ne vem zakaj nikjer na obali ni mogoče kupiti »TV-15« in ga dobimo le naročniki.

Razmislite o mojih predlogih in menim, da boste prišli do zaključka, da so pravilni.

ŽARKO ŽBOGAR
Grajska 18
Piran

Še o »Napadu na viadukt«

Odmev na članek v 26. št. »TV-15«

V »TV-15« dne 5. julija je v članku »Napad na viadukt« nekaj netočnosti, zato vam posredujem tale pripevek:

V času napada na Štampetov most sem bil borec 3. bataljona desete brigade in zato vem, da je bil takrat komandant bataljona Aleksander Vojinovič-Vojin in ne komandant drugega bataljona. Prav tako je napačna trditev, da je po napadu na domobransko zasedo šel v napad drugi bataljon skupaj z jurišnim bataljonom, temveč je bil to tretji bataljon s svojim priljubljenim komandantom Vojinom. V podkrepitev o napadu tretjega bataljona na most je tudi dejstvo, da je bilo veliko število borcev tega bataljona pohvaljenih (in nenazadnje takrat tudi ranjenih).

Iz članka o napadu na viadukt je razvidno, da je bila akcija napada na most dobro zavarovana, pa bi si želel, da bi morda nekdo, ki je podrobneje seznanjen s potekom celovite akcije, opisal, čemu je prišlo do tragičnih dogodkov na Sv. Vidu (sedaj Žilcah) ob povratku z akcije.

Drago Oblak
Medno 71
Ljubljana

Le šest živih prič...

Odmev na članek o Marici Melik in njenem taboriščnem dnevniku

Že ko sem 26. aprila zasledila v »TV-15« članek »Tako je živela neka mladost«, sem nihala v mislih, ali naj vam pišem ali ne. Ko pa sem v zadnji številki (28. junija) zasledila odmev na omenjeni članek, sem tudi sama sklenila, da se vam oglasim.

Prebiralala sem prispevek o Marici in njenem dnevniku. Ko sem prišla do podnaslova »Marica Melik: številka 70364«, me je tako globoko ganilo, da so se mi usipale debele solze po licih. Z Marico sva bili namreč skupaj. Spominjam se, kako ji je Micka Žitnikova, ki je tudi prišla s transportom šestinštiridesetih Slovenk, vedno pravila: »Marica piši. Ti znaš pisati. Piši, kaj se godi z nami, da, če ne bomo ostale me, ostane vsaj zapisano...« In Marica je pisala. Ostalo je zapisano, a ostale smo tudi me: šest živih prič, le šest od šestinštiridesetih.

Sem številka 70380. Ob prebiranju članka sem se

zopet preselila v tisti čas, saj se mi je zdelo kot da tiste grozne dni trpljenja še enkrat doživljam, tako živo so vstali pred menoj. Vse od Ljubljane, ko smo se po skupinicah tiščali po mračnih kotih mošćanske šole: dekleta iz Črne vasi v enem, iz Ljubljane v drugem, me v tretjem. A vendar so tudi nam, ki smo bile že daleč od doma, ponudile del prigrizka, ki so jim ga prinesli domači. Bile smo namreč Primorke, ulete v idrijskih hribih in kasneje prepeljane v Ljubljano.

... In spomin je romal vse preko žalostne vožnje v neznano – z dvodnevni postankom v Münchnu, kjer so zabrisali sledi za nami, vse tja do taborišća smrti in njegovih grozot. ... In žalosten konec Ivane, ki smo ji pele s solznimi očmi »Kot žrtve ste padli« v slovo; pa potem, ko sva po infekcijskih injekcijah več dni ležali na istem pogradu, ne da bi vedeli druga za drugo. Šele po ječanju v več prečutih nočeh me je Marica spoznala... in kako sem se ponoči po vseh štirih plazila pred barako in si s snegom gasila neznosno žejo ter v tresočih dlaneh nosila sneg tudi Marici.

Preveč je vsega, da bi bilo moč opisati. Maričin dnevnik je nenadomestljiv dokaz našega trpljenja, je podoba dogodkov, ki jih ne bi smeli pozabiti. Toda, napisati se ne da nikoli vsega, saj je vsega preveč in je preveč grozno. A v nas živi spomin na vse trenutke in ti so neizbrisni, vedno bodo ostali tu. Hvaležne smo Marici, da je ohranila zapisana naša leta mladosti, ki so bila – namesto cveta – ena sama grozota in trpljenje. Toda šest nas je, ki smo še tu. Žive priče smo in nas ne bi smeli pozabiti.

Slava Maričinemu spominu, slava žrtvam našega transporta! Obenem pristrčna zahvala in pozdrav vsem preživelim sotrpinkam, ki so mi pomagale, da danes še živim.

Tovariški pozdrav in hvala!

Anica Pregelj – poročena Černe

Pozornost prijetno de

Veselo presenečene članice borčevske organizacije na zdravljenju v Valdoltri

Člani in članice organizacije Zveze združenj borcev, ki smo na zdravljenju v ortopedski bolnišnici v Valdoltri, smo bili ob prazniku dneva borca deležni pozornosti, ki nas je, zlasti tiste, ki se tu zdravimo prvič, prijetno presenetila.

Obiskala sta nas delegata in predstavnika VI tovariš Colja ter član odbora ZZB NOV iz Kopra. To je menda že večletna tradicija. Povabljeni smo bili v dvorano, vsi tisti, ki smo bili pokretni. Prejeli smo simbolična darila in – ob stisku rok še željo, da bi čimprej okrevali.

Žene-pacientke smo se pripravljale, da bi ob tej priložnosti zapele nekaj partizanskih pesmi, vendar je bil čas kratko odmerjen, ker so tovariši, ki so nas obiskali, odšli pozdravit in voščiti tudi nepokretnim bolnikom v sobah in z njimi je odšla tudi naša požrtvovalna sestra Ljubica iz B 1.

Na željo večine ženskih pacientk, ki so se tukaj tudi že po večkrat zdravile, pa še majhna pripomba ali boljše priporočilce za bodoče:

Morda bi bilo še bolj praznično, če bi namesto darila prejeli rdeč nageljček in želele bi si vsaj čisto kratek kulturni program za poživilo. Dovolj bi bilo že nekaj borbenih pesmi s traku, če ni pevskega zbora (saj smo še vedno skromne). Morda bi kazalo nekaterim, ki nimajo nikogar od svojcev, prispevati minimalno denarno vsoto – morda 10 ali 20 starih tisočakov, da bi ne bilo vedno tako kot obdarovanje otrok za Dedka Mraza. Tako je naše mnenje in pri tem se stroški ne bi povečali. (Torej smo zopet skromne.)

Še enkrat hvala za pozornost v imenu pacientk – članic ZZB NOV z oddelkov B 1, B 2, B 3 bolnišnice v Valdoltri.

Pepca Mihelj
Oddelek B 1, soba 8
Bolnišnica Valdoltra

Vključevanje civilne zaščite v enotni sistem

V razvoju civilne zaščite se zavzemamo, da bi bila organiziranost, usposobljenost in pripravljenost civilne zaščite čim bolj usklajena in prilagojena konkretnim potrebam in razmeram v vsakem okolju, kjer se organizira, so med drugim poudarili na nedavnem pogovoru člani republiškega sekretariata za ljudsko obrambo, ko je tekla beseda o popularizaciji civilne zaščite v okviru akcije »Nič nas ne sme presenetiti«.

Razvoj civilne zaščite v SR Sloveniji v povojnih letih ni potekal vedno dovolj enakomerno. Vse do 1970. leta smo na tem področju dosegli le skromne rezultate, kar je bila predvsem posledica skromnih finančnih sredstev, ki smo jih vlagali v ta namen. Poleg tega je bil v tem obdobju razvoj civilne zaščite usmerjen predvsem v pripravljanje sestavin civilne zaščite za delovanje v vojnih razmerah, vprašanju zaščite in reševanja ljudi in materialnih dobrin ob naravnih in drugih hudih nesrečah pa se v tem času ni posvečala večja pozornost. Takšno usmeri-

tev je narekovala takrat veljavna normativna opredelitev vloge in narave civilne zaščite. Z zveznim zakonom o ljudski obrambi iz leta 1974, zlasti pa z republiškim zakonom o ljudski obrambi iz leta 1976 je bilo v delovno področje civilne zaščite prvič enakovredno in celovito vključeno tudi področje priprave in delovanja civilne zaščite ob naravnih in drugih hudih nesrečah. K izpolnitvi enotnega sistema delovanja organizacije, odgovornosti in obveznosti posameznih družbenih subjektov ob naravnih in drugih hudih nesrečah bo pomembno prispeval tudi sklep, ki ga je letos sprejela Skupščina SR Slovenije v zvezi s preprečevanjem naravnih in drugih hudih nesreč, ukrepanjem ob nesrečah ter odpravljanjem njihovih posledic.

Velik napredek v razvoju civilne zaščite smo v SR Sloveniji dosegli zlasti v tekočem srednjeročnem obdobju, ko so bile naloge civilne zaščite prvič celoviteje zajete tudi v družbenih načrtih razvoja družbenopolitičnih

skupnosti, krajevnih skupnosti, organizacij združenega dela in drugih samoupravnih organizacij in skupnosti. V tem obdobju beležimo velik napredek zlasti pri povezovanju civilne zaščite v enotni sistem obrambe in zaščite, krepitvi organizacijske pripravljenosti posameznih sestavin CZ, številni krepitvi enot CZ ter množične samozaščite, kakor tudi pri usposabljanju in opremljanju.

Danes je v enote in štabe civilne zaščite vključenih skupno 204.595 ali približno 11 odstotkov vseh prebivalcev Slovenije, od tega 36 odstotkov žensk in 12 odstotkov mladincev.

V enotah civilne zaščite organizacij združenega dela in drugih samoupravnih organizacij in skupnosti deluje 82.300 delavcev ali 40 odstotkov od vseh v civilno zaščito vključenih, v enotah civilne zaščite krajevnih skupnosti pa 104.840 občanov ali 51 odstotkov vseh v civilno zaščito vključenih.

Štabi za civilno zaščito delujejo v 1350 organizacijah združenega dela in drugih samoupravnih organizacijah in skupnostih, v 943 krajevnih skupnostih, v vseh občinah, v mestu Ljubljani in v republiki. Njihov kadrovski sestav je v glavnem dober, razen v krajevnih skupnostih, kjer njihova sestava, zlasti starostna in strokovna, v mnogih primerih še ni ustrezna, glede na naloge, ki jih opravljajo. Ocenjujemo, da je v zadnjih letih dosežen velik napredek v delu štabov, kar se odraža v njihovi vlogi pri organiziranju, usposabljanju in opremljanju enot civilne zaščite in v praktičnem delu pri vodenju zaščitnih in reševalnih akcij ob naravnih in drugih hudih nesrečah. Npr. ob letošnjih poplavih so bili vsi štabi na ogroženih področjih aktivirani in so z učinkovitimi akcijami znatno prispevali k zmanjšanju nastale škode. Uspešno so delovali tudi ob požarih na obalno kraškem območju, ob eksploziji plina v Celju in številnih drugih primerih. Njihova akcijska sposobnost in pripravljenost pa je prišla do polnega izraza tudi pri organiziranju in pošiljanju solidarnostne pomoči ob potresu prizadetim v Črnogorskem Primorju.

Opremljenost občanov za zaščito pred radiološkimi, biološkimi in kemijskimi nevarnostmi ni zadovoljliva. Po veljavnem odloku ZIS 4 bi moral vsak občan imeti kot minimum naslednja sredstva, če mu niso zagotovljena kako drugače: prvi zavoj, zaščitno masko MC-1, zaščit-

ni plašč in standardni pribor za dekontaminacijo. Pri občanah so skromne tudi zaloge s hrano.

To je tudi nenadomestljiva oblika praktičnega usposabljanja, ki pa je še vse premalo uveljavljena. Zato je razumljivo, da so v letošnji akciji »Nič nas ne sme presenetiti« v civilni zaščiti v ospredju praktične vaje z najrazličnejšimi predpostavkami, ob zahtevi, da se vanje vključi čimvečje število delovnih ljudi in občanov s samozaščitno aktivnostjo.

Zavzemamo se, da bi pri organiziranju in izvajanju vaj, kakor tudi v drugih oblikah usposabljanja in priprave na področju civilne zaščite prišla še bolj do izraza vloga krajevnih skupnosti. Pomembno vlogo in naloge imajo krajevne skupnosti tudi v organiziranju in izvajanju obrambnozaščitnih aktivnosti v primeru vojne, ob naravnih in drugih hudih nesrečah in v drugih izrednih razmerah. Ob nesreči krajevna skupnost neposredno vodi, usmerja, povezuje in usklajuje aktivnost vseh dejavnikov CZ na svojem območju. Zato moramo v krajevni skupnosti razvijati takšne oblike obrambno zaščitnega organiziranja in pripravljanja, ki bodo ob nesreči omogočale takojšnje aktiviranje in učinkovito delovanje vseh človeških in materialnih zmogljivosti pri zaščiti in reševanju na njenem območju.

V zadnjih nekaj letih je bil dosežen pomemben napredek tudi na področju graditve zaklonišč. Vse občine so v skladu z zakonskimi predpisi sprejele odloke o graditvi zaklonišč, velik del občin je že izdelalo načrte graditve zaklonišč, ki so sestavni del njihovih urbanističnih in prostorskih načrtov, pa tudi gradnja zaklonišč uspešno napreduje. Vsako leto se število zaklonišč poveča v povprečju za okoli 20 odstotkov. V vojni bi bilo spričo nenehnega kopičenja in stalnega izpopolnjevanja sredstev za množično uničevanje, zaklanje v zakloniščih najučinkovitejši ukrep za zaščito prebivalstva in materialnih dobrin. Tega ukrepa ni mogoče nadomestiti z nobenim drugim zaščitnim ukrepom, saj zaklonišča, kot jih gradimo pri nas, ne ščitijo ljudi le pred nadpitisom udarnega vala, temveč tudi pred radiološkim, kemijskim in toplotnim učinkom napadalnih sredstev, poleg tega pa zaklonišča predstavljajo tudi pomemben aktivni borbeni element, s katerim se zagotavlja trdnost in upornost obrambe ter učinkovito vodenje SLO.

Poročnik Stojan Skočir seznaja brigadirje s taktično tehničnimi podatki za posamezne vrste strelnega orožja.

Obrambni dan v kožbanskem kotu

Na republiški mladinski delovni akciji »Kožbana 79« so pred kratkim izvedli obrambni dan. Brigadirji so v Naselju Brdce pri Kožbani preizkušali svoje obrambne spretnosti. Skupini obeh brigad, Vinka Megla iz Ormoža in Draga Reskar iz Bežigrada, sta se pomerili v streljanju, metanju ročnih bomb, plezanju po vrvi in iskanju določene javke. V skupni uvrstitvi je prvo mesto dosegla ekipa mladinske delovne brigade Draga Reskar. Med posamezniki pa se je najbolj izkazal Miha Dobrin iz Bežigrada.

Mile Gojković

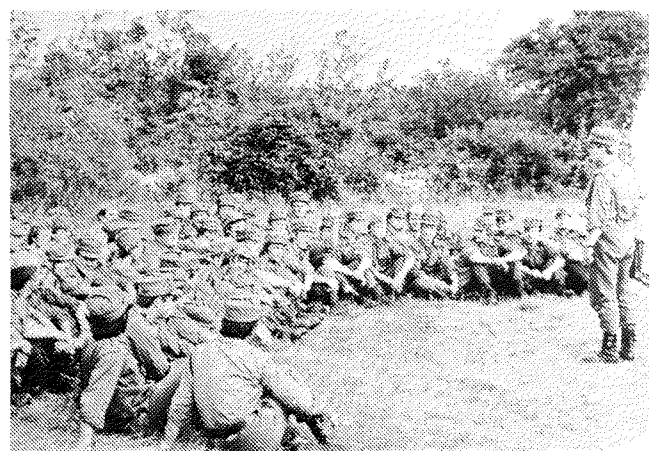

Prizor z vaje »Železar 79« v jeseniški železarni

»Nič nas ne sme presenetiti«

Pri občinskem štabu civilne zaščite Jesenice namenjajo vso pozornost letošnji akciji »Nič nas ne sme presenetiti«. Sredi junija so v jeseniški železarni izvedli obsežno vajo z naslovom »Železar 79«. Poleg tega so delovno proslavili 20. junij – dan civilne zaščite. Na slavnostni seji so ocenili stanje in podelili več priznanj.

JANKO RABIČ

Skupina vojakov med uro politične vzgoje

Teritorialna obramba

V novogoriški občini so pred kratkim zaključili urjenje teritorialnih enot. S taktičnimi vajami, kot so obramba, napad, zaseda, pohod, boj proti tihotapcem, diverzantom in zračnim napadom, so si pridobili večine, ki jim bodo v nevarnosti koristile. Tudi politični vzgoji vojakov in starešin so v programu vzgoje namenili veliko časa. To je prispevalo k tovarištvu in krepitvi samodiscipline.

Mile Gojković

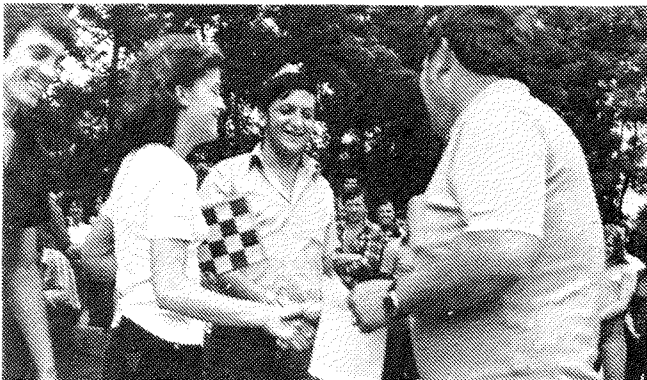
Socialistična zveza delovnih ljudi – množična organizacija

Krajevna konferenca SZDL Trnovlje je na zadnjih dveh sejah največ pozornosti namenila izvrševanju akcije »Nič nas ne sme presenetiti«. Predsednik komisije pri krajevni skupnosti je podal obširno poročilo o pripravah za to akcijo. Krajevna konferenca SZDL Trnovlje je izvolila koordinacijski odbor za izvedbo priprav akcije v septembru.

Konferenca SZDL Trnovlje je sprejela tudi obširen program dela krajevne konference SZDL Trnovlje in njenih organov za leto 1979. Glede na bližajoče volitve v občinsko konferenco SZDL Celje so izvolili in potrdili za občinsko konferenco sedem članov.

Zaskrbeljuje pa je, ker nekateri voljeni odborniki krajevne konference ne prihajajo na seje SZDL.

VIKTOR DOBRIŠEK

Predsednik komisije za LO in DS občinskega sveta krajevne skupnosti Trbovlje, inž. Ciril Urek, izroča na gradbe ekipam po tekmovalnem delu akcije »Nič nas ne sme presenetiti«.

SVETISLAV NIKOLIČ

SOCIALISTIČNA
REPUBLIKA
SLOVENIJA

**SKUPŠČINA
IN IZVRŠNI
SVET
OBČINE
LJUBLJANA
CENTER**

z vsemi
družbenopolitičnimi
organizacijami čestita
borcem, aktivistom,
simpatizerjem NOB,
delovnim ljudem,
kolektivom in poslovnim
prijateljem ob dnevu
vstaje slovenskega
naroda – 22. juliju.

Socialistična
republika
Slovenija

**Skupščina
občine
Ljubljana
Šiška**

Občinski odbor ZZB NOV
Občinski odbor ZRVS
Občinska konferenca ZKS
Občinska konferenca SZDL
Občinski svet zveze
sindikato
in druge družbenopolitične
organizacije

čestitajo ob dnevu vstaje
slovenskega naroda – 22.
juliju vsem borcem,
aktivistom, delovnim ljudem,
občanom in kolektivom.

30 let

priporoča vsem bralcem TV-15

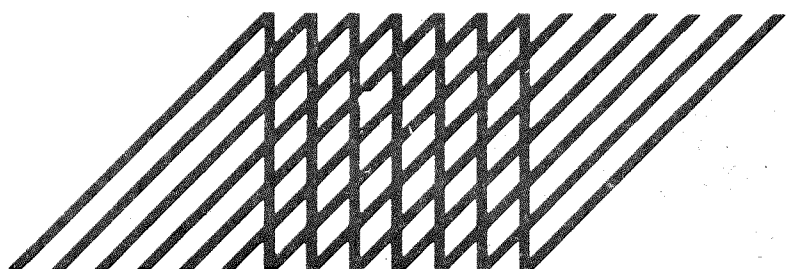
svojo najnovejšo kolekcijo pletenih zaves in tkanih zaves »Deko«. Deko zavesa je moderna zavesa za sodobno stanovanje, za zdrav in preprost okus.

61001 Ljubljana, Šmartinska 52
poštni predal: 292, telegram: velana, ljubljana
telefon: h. c. 313-188, direktor 315-450
komerciala: 316-251, nabava: 320-144

Inženiring za gradnjo investicijskih objektov
SMELT
LJUBLJANA, Vojkova 61

opravlja izvedbeni in investitorski inženiring na področju metalurgije in livarstva, kovinske industrije, energetike, industrije gradbenih materialov in nekovin, procesne industrije, papirne in lesne industrije, integralnega transporta in skladiščne tehnike ter čiščenja onesnaženega človekovega okolja.

NOVOTEKS

NOVOTEKS, tekstilna tovarna izdeluje:

- tkanine iz čiste runske volne,
- tkanine iz mešanice volne in poliestra
- pletenine,
- moške, ženske in otroške hlače,
- ženska in dekliška krila,
- otroške in športne komplete

68000 Novo mesto, Foersterjeva 10
poštni predal: 100, telefon: 068 23-030
brzjavi: »novoteks«, telex: 33761 yu novtex

čestita vsem borcem, aktivistom, občanom, delovnim ljudem, kolektivom in poslovnim partnerjem ob dnevu vstaje slovenskega naroda – 22. juliju.

Socialistična republika Slovenija

Skupščina občine Litija

z vsemi družbenopolitičnimi organizacijami čestita vsem borcem, aktivistom, delovnim ljudem in kolektivom ob 22. juliju – dnevu vstaje slovenskega naroda.

Franciška Jemec – Močilarjeva mama

V Novakih pri Cerknem smo se konec lanskega leta za vedno poslovili od partizanske matere Franciške Jemec – Močilarjeve mame. Poleg njenih še živečih treh sinov in šestih hčera, zetov, snah, vnukov in pravnukov so jo na zadnjih poti spremljali številni sorodniki in sovaščani.

Mihael Pintar

Septembra lani smo v Kojškem pokopali tovariša Mihaela, rojenega leta 1915 v Brestiju. Na Srednjem vzhodu se je priključil 1. partizanskemu bataljonu in se pozneje kot borec tankovske enote, ki je prišla v Jugoslavijo, boril od Črne gore do Koroške.

Edvard Podlogar

Na ljubljanskih Žalah smo se aprila poslovili od rezervnega majorja in nosilca partizanske spomene 1941 ter več visokih odlikovanj, tovariša Edvarda. Rodil se je leta 1912 v Osredku pri Cerknici. Spomladi 1942 je s tovariši ustanovil samostojno Turjaško četo, ki se je vključila v 5. bataljon Notranjskega odreda, julija pa skoraj v celoti prešla v sestavo bataljona Toneta Tomšiča. V tem proletarskem bataljonu je postal Edvard politični komisar 1. čete. Pozneje je bil komandant mesta Velike Lašče, leta 1945 pa je bil v komandi mesta Trst. Po vojni je deloval pri graditvi JLA in opravljal številne družbenopolitične funkcije.

Franciška Pintar

V Goriških Brdih smo se za vedno poslovili od 88 letne partizanske matere Franciške. Od pomladi 1942, ko je pod svojo streho sprejela prvega partizana, pa do konca vojne se je dosledno borila za svobodo in pravice primorskega ljudstva. Moralno in materialno je pomagala partizanom in pobeglim zapornikom, čeprav so ji Italijani zaprli pol družine.

Aleks Domicelj

Na pokopališču Rakek smo se poslovili od tovariša Aleksa, predanega aktivista NOG. Rodil se je leta 1908 na Rakeku. Sodeloval je z OF in jo materialno podpiral. Leta 1942 ga je okupator skupaj z drugimi sodelavci odpeljal v internacijo, od koder se je vrnil po kapitulaciji Italije in se kot ilegalec preselil v Ljubljano. Tam se je vključil v aktivno delo NOG in delal do konca vojne. V Rakeku se ga bomo vedno radi spominjali.

Marija Štokar

Marca smo v Kostanjevici na Krki pokopali tovarišico Marijo iz Orehova. Z možem sta bila že jeseni 1941 vključena v osvobodilno gibanje. Od sredine junija do sredine septembra 1942 je bila na njeni domačiji v Orehovu intendantka 1. čete Gorjanskega bataljona, skladišče usnja za bataljonsko čevljarstvo delavnico, etapna kuhinja za prehodne partizanske patrrole in dobra dva meseca tudi mesto, kjer so partizani in vaščani poslušali radiooddaje. Italijanska ofenziva je intenzivno dejavnost poresekala. Mož je bil interniran do kapitulacije Italije, ko pa se je vrnil domov, so ga oktobra 1943 ubili Nemci. Marija je ostala zvesta osvobodilnemu gibanju do zmage. Za svoje zasluge je bila odlikovana.

Franc Šorin

V 49. letu starosti nas je zapustil tovariš Franc Šorin-Štrukelnov iz Rovta nad Šmartnim ob Dreti. Komaj 15 let star je že skrbel za ranjence in za obveščevalno službo ter izvrševal kurirske naloge. Bil je zvest član naše organizacije vse od osvoboditve dalje.

Franc Planko

Sredi oktobra lani smo spremili k zadnjemu počitku na pokopališču v Dobju pri Planini tovariša Franca. Bil je zaveden Slovenec in njegov dom je nudil varno zatočišče mnogim partizanom. Leta 1944 je stopil v bojne partizanske vrste in se pogumno boril v brigadi na Dolenjskem vse do osvoboditve.

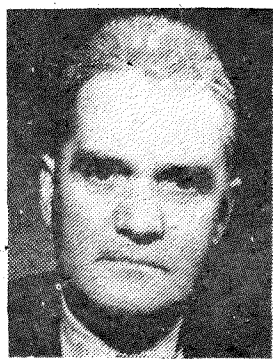
Marko Čadež

Aprila smo se na pokopališču v Lipici pri Škofji Loki poslovili od tovariša Marka, rojenega leta 1920 v Delnicah. V NOG se je vključil leta 1941 v Selško četo Cankarjevega bataljona in sodeloval v Poljanski vstaji. Zaprt je bil v Begunjah, nato v Krautu v Avstriji, od koder je pobegnil. Maja 1943 se je priključil Poljanski četibataljonu, jurišni četi Gorenjskega odreda. Nato je bil kurir, aktivist in propagandni referent v okrajnem odboru Poljane in končno v Gorenjskem vojnem področju. Za aktivnost je prejel več odlikovanj.

Jožefa Gabrenja

V 86. letu starosti je umrla partizanska mama Jožefa iz Unca. Pokopali smo je aprila letos na domačem pokopališču. V NOB je delovala že leta 1941. Štirje njeni sinovi so bili med partizani. Eden od njih je padel. Okupator jo je z ostalo družino preganjal in jo preselil iz domačega kraja.

Ludvik Lavrič

Člani ZB NOV in kraja ni Loškega potoka smo se marca letos poslovili od aktivista OF od leta 1942. Kot gozdar je dobro poznal ribniško-kočevske gozdove in je partizanskim enotam lahko pokazal skrivališča. Bil je zanesljiv vodil partizanskim kurirjem. V teh gozdovih je nadzoroval tudi skladišča. V socialistični graditvi po osvoboditvi je bil aktiven sodelavec. Za zasluge je prejel odlikovanje.

Mirko Bogataj

Aprila je po hudi bolezni umrl tovariš Mirko, rojen v vasi Hobovše leta 1923. Za NOB je začel delati leta 1942 kot aktivist. Junija 1943 je vstopil v Zirovsko četo. Po kapitulaciji Italije je bil dodeljen na relejno postajo 35-P. Januarja 1945 so ga premestili na karavlo Martinji vrh. Vseskozi je bil kurir in nazadnje politdelegat. Do smrti je bil družbenopolitično aktiven. Prejel je več odlikovanj. Pokopan je na apaškem pokopališču.

Jože Lepin-Ris

Rodil se je pred 57 leti v Rožnem dolu, na robu Bele krajine. Takoj po okupaciji domovine se je organizirano vključil v NOG in čakal na priložnost, da odide k partizanom. Zgodaj spomladi 1942 je odšel v Belokranjski bataljon. Z borci je odšel v četo na Kleču pod Mirno goro. Tu je zaradi svoje borbenosti dobil psevdonim Ris, ki ga je spremljal po Dolenjski, Notranjski, Štajerski in Koroški. Prijavil se je med dobrovoljce 1. proletarskega bataljona Toneta Tomšiča. Jeseni 1942 je postal komandir voda, nato komandir čete in komandant bataljona, ob kapitulaciji Italije pa namestnik komandanta Tomšičeve brigade. Udeležil se je zgodovinskega pohoda 14. divizije na Štajersko. Ranjen je bil in po večmesečnem zdravljenju je odšel za komandanta 6. SNOUB Slavka Šlandra, nato pa za komandanta operativnega štaba Šlandrove in Zidanškove brigade. Svojo borbeno pot je končal kot komandant 14. udarne divizije. Pred zaključkom vojne v začetku leta 1945 pa je odšel na šolanje v Sovjetsko zvezo.

V bitki pri Vodnjaku na Veliki gori pri Jelenovem žlebu oktobra 1942 je njegov vod odločilno vplival na poraz nadmočne okupatorjeve enote. Njegov velik prispevek je tudi v borbah pri Ravbarkomandi na progi Rakek-Postojna in pri uničenju Štampetovega mostu po kapitulaciji Italije. Pomagal je uničiti belogardistično postojanko v Grahovem. Izkazal se je v borbah za Kočevje. Veliko je pripomogel k zmagi NOV na Dolenjskem in zlasti še na Štajerskem. Osvoboditev Zgornje Savinjske doline, uničenje in padec utrjenih sovražnikovih postojank Luče, Gornji grad, Ljubno in Mozirje pa Šmartno ob Paki je zmaga naših partizanskih enot in njihovih poveljnikov. Eden od njih je bil tovariš Ris.

Po končanem šolanju je zapustil vojaške enote in na odgovornih mestih pomagal vzpostavljati normalno življenje in razvijati naš samoupravni sistem, zlasti še v Dobropoljski dolini, kamor se je preselil.

Ostal bo svetel zgled dobrega človeka in hrabrega borca.

Praznovanje 22. julija v Razorski dolini

Občinski odbor Zveze združenj borcev NOV Vrhnika v sodelovanju z občinsko organizacijo Zveze rezervnih vojaških starešin, Zveze socialistične mladine, Zveze kulturnih organizacij, štaba teritorialnih enot in lovske družine Vrhnika obnavlja staro tradicijo praznovanja 22. julija – dneva vstaje slovenskega naroda v Razorski dolini pri Vrhniku.

Dopoldne bo strelsko tekmovanje lovcev za memorial tovariša Kragulja in pohod patrolj v Razorsko dolino.

Popoldne ob 13. uri pa bo sprejem mladincev prostovoljcev v enote TO, govor, razvitje prapora občinske organizacije ZZB NOV Vrhnika, partizanski miting in tovariško srečanje.

Avtobus bo vozil v Razorsko dolino z avtobusne postaje na Vrhniku od 9. do 20. ure

Vabljeni!

Občinski odbor ZZB NOV Vrhnika

Spominska plošča v Predgradu

Krajevna organizacija ZB NOV Poljanska dolina ob Kolpi vabi na proslavo dneva vstaje in odkritje spominske plošče, ki bo v nedeljo, dne 22. julija, ob 14. uri v Predgradu.

Posebej vabimo borce NOV, domačine in ostale, ki so bili med NOB na tem območju.

Odbor ZB NOV

Otvoritev doma Cankarjevega bataljona

Odbor za vzdrževanje dražgoškega spomenika pri občinskem odboru ZZB NOV Škofja Loka in družbenopolitične organizacije Dražgo vabijo na otvoritev doma Cankarjevega bataljona, ki bo v nedeljo, 22. julija 1979 ob 11. uri v Dražgošah.

Vabimo borce, posebno borce Cankarjevega bataljona, ter ostale občane, da se otvoritve udeležijo v čimvečjem številu.

ZZB Škofja Loka

Obvestilo

Občinski odbor ZZB NOV z ostalimi družbenopolitičnimi organizacijami skupščine občine Ravne na Koroškem organiziramo osrednjo proslavo v počastitev 60-letnice ZKJ, SKOJ in sindikatov z odkritjem spominskega obeležja padlim na partizanski javki »Pri mokrem jopiču« na Obretanovem – pod Uršljo goro. Proslava bo v soboto, dne 28. 7. 1979, s pričetkom ob 11. uri.

Na to proslavo vabimo vse borce koroških enot, borce enot, ki so bile v različnih enotah 4. operativne cone in aktiviste OF.

Odbor za proslavo

Vabimo na srečanje

Vabimo vas na srečanje borcev Škofjeloškega odreda, Gorenjskega vojnega področja, jurišnega bataljona 31. divizije, kurirjev, članov Planinskega društva Škofja Loka in mladine, ki bo v soboto, 21. julija 1979, ob 11. uri pri planinski koči na Blegašu.

Na sporedu je kulturni program in tovariško srečanje. Ob tej priložnosti bomo poimenovali planinsko koč po Škofjeloškem odredu.

Organizacijski odbor je za to srečanje izdal posebne spominske značke.

Na Blegaš je mogoč dostop z avtomobilom iz sledečih smeri:

- Po Poljanski dolini:
1. do Leskovic-Blegaš
2. Hotavljice, Suša, Črni Kal
3. Poljane, Javorje, Gorenja Žetina, Črni Kal

Po Selški dolini:

1. Suša, Zapreval, Četena Ravan, Žetina
2. Jesenovac, Martin Vrh, Blegaška cesta, Črni Kal
3. Davški most, Potok, Črni Kal

Na Črnem Kalu bo organizirano parkiranje, od koder je do planinske koče še 45 minut peš hoje.

Na svidenje na Blegašu!

Pripravljalni odbor

Borcem Loškega odreda

Pozivamo borce in borke, kakor tudi svojce padlih in umrlih pripadnikov Loškega odreda, da pošljejo svoje naslove na ZZB NOV Cerkljica – za Loški odred. To je potrebno, da bi domicilni odbor te enote napravil točno evidenco pripadnikov tega odreda v zvezi s pripravi na razne proslave in končno tudi za izdelavo kronike Loškega odreda.

Za domicilni odbor:
Anton Bavec-Cene

Prosim, javite se mi!

Tovariše in tovarišice, ki so v letu 1944 ilegalno delali z menoj za NOG Slovenije v Trstu, prosim, da se mi oglasijo. Moje ilegalno ime je bilo Cako. Spominjam se priimka Pahor in tovariša »Črnogorca«. Od Slovenk je bila ena učiteljica ali profesorica, mlajša pa kurirka. Ta nas je odpeljala iz Trsta na vozo preko Opčin do Pliskovice.

dr. Josip Luetić
Od kaštela 44
50000 Dubrovnik

Dragomlja vas pri Suhorju vas pričakuje

Krajevna skupnost, ZZB in družbenopolitične organizacije Suhor pri Metliki vabijo vse preživele borce in aktiviste ter ostale občane, ki so se v času NOB borili na tem območju, da se udeležijo odkritja spomenika padlim borcem – vaščanom Dragomljevasi, ki so dali svoja življenja v NOB.

Odkritje spomenika bo na dan vstaje slovenskega naroda, 22. julija 1979, ob 14. uri v Dragomlji vasi.

Tako bomo skupno proslavili dan vstaje, 60-letnico KPS in SKOJ, obenem pa priredili tudi tovariško srečanje.

KO ZZB Suhor

Pridite v čimvečjem številu

Združenje borcev NOV Selca nad Škofjo Loko organizira žalno slovesnost pri spomeniku talcev v Dolenji vasi dne 22. julija 1979 ob 9.30.

Vabimo vse borce in ostale občane, da se slovesnosti udeležijo v čimvečjem številu.

Občinski odbor ZZB NOV Škofja Loka

Proslave na Dolenjskem

Odbor za proslavo dneva vstaje slovenskega naroda, 60-letnice KPJ-ZKJ, SKOJ in revolucionarnih sindikatov vabi občane, borce NOV in mladino občin Grosuplje, Novo mesto, Metlika, Črnomelj in Trebnje na naslednje prireditve:

– 21. julija ob 16. uri na Kremenjaku prihod mladinskih pohodnih enot in odkritje spominskega taborišča borcev Druge grupe odredov

– 22. julija ob 10. uri v Srebotnicah odkritje spominske plošče devetim padlim borcem Dolenjskega odreda

– 22. julija ob 14. uri na Gornjem Podšumberku centralna proslava z odkritjem spomenika narodnim herojem Milanu Šaranoviču, Predragu Jevtiču in Ivanu Kaučiču ter podelitvijo domicila dolenjskih občin 15. diviziji in podelitve domicila občine Trebnje Drugi grupi odredov.

Vabimo k novemu spomeniku padlih borcev

Na Erzeltu bo 22. julija ob 14. uri odkritje spomenika padlim borcem. Pokrovitelj tega spomenika je SGP Ajdovščina.

V. Ž.

Vabilo

Dne 22. 7. bo na Mašunu velika proslava z odkritjem spominskega obeležja štirim aktivistom, ki so jih Nemci junija 1944 zverinsko umorili, morda še žive sežgali.

Vabimo vse preživele aktiviste, borce in vse, ki se proslave želijo udeležiti. Začetek bo ob 14. uri!

Pripravljalni odbor
ZB NOV Bač pri Knežaku

PRAVNA POSVETOVALNICA PRA

Regres pri nakupu motornega vozila

VPRAŠANJE: V. J. Č. Ali sem kot vojni invalid (70%) upravičen do regresa pri nakupu motornega vozila, čeprav nimam voznškega izpita in sem star preko 60 let?

ODGOVOR: Pravica do regresa pri nakupu motornega vozila ni odvisna od starosti niti od tega ali imate voznško dovoljenje. To pravico imajo tudi slepi, čeprav ne vozijo. Odločilno je v vašem primeru to, da je invalidnost v okvari noge. Regres se namreč priznava le tistim invalidom, ki imajo spodnje okončine okvarjene za najmanj 60% ali zgornje okončine za najmanj 80% ter slepim. Višina regresa je odvisna od premoženjskega stanja. Zahtevo za regres lahko vložite pri Republiškem komiteju za vprašanja borcev NOV in vojaških invalidov v Ljubljani, Zupančičeva 6.

Invalidnina in pokojnina

Vprašanje: M. A. F. C. Pred leti vam je bila odklonjena pravica do invalidnine, čeprav je bilo ugotovljeno, da imate 40% telesno okvaro, in sicer zato, ker je bila ta telesna okvara posledica bolezni, telesne okvare, ki so posledica bolezni, pa dajejo pravico do invalidnine le, če znašajo najmanj 50%. Sedaj pa ste čitali, da so določene invalidnine tudi za telesne okvare 7. in 8. stopnje (40 in 30% telesne okvare), ki so posledica bolezni. Zato vas zanima, ali ste upravičeni do invalidnine ali ne. Nadalje bi radi v zvezi z upokojitvijo izvedeli, ali lahko zahtevate ponovno odmero pokojnine glede na to, da pri izračunu pokojnine ni bil upoštevan osebni dohodek, ki ste ga prejeli naknadno po upokojitvi, in ali se lahko zahtevate, da se vam pokojnina znova odmeri tako, da se pri izračunu pokojninske osnove ne upošteva kot vaše zadnje leto zavarovanja leto 1977, temveč leto 1976.

Odgovor: Pravica do invalidnine vam pravilno ni bila priznana. Če je namreč telesna okvara posledica bolezni ali poškodbe izven dela, je zavarovanec upravičen do invalidnine le, če znaša telesna okvara najmanj 50%. Zneski invalidnine, navedeni v ustreznih sklepih o višini invalidnine za telesno okvaro za 7. in 8. stopnjo telesne okvare (40 in 30% telesno okvaro), ki so posledica bolezni ali poškodbe izven dela, pa se nanašajo na invalidnine, priznane po prejšnjih predpisih za telesne okvare, ki so nastale do 13. januarja 1967. – Na vašo zahtevo se vam bo pokojnina znova odmerila tako, da se bo pri izračunu pokojninske osnove upošteval tudi osebni dohodek, ki ste ga naknadno prejeli.

Ne morete pa več zahtevati, da se vam pokojnino odmeri tako, da se pri izračunu pokojninske osnove upošteva kot zadnje leto zavarovanja leto 1976 in ne leto 1977, s čimer bi dosegli, da se vam bi pokojnina zvišala že za leto 1978.

Vojni invalidi

P. T.

Vprašanje: Zanima vas, kdo lahko postane vojni invalid in na kakšni podlagi se podeljuje odlikovanja.

Odgovor: Naša zakonodaja pozna vojaške vojne invalide in vojaške mirovne invalide, oboji pa spadajo med vojaške invalide. Razlika med obema kategorijama invalidov je v tem, da vojaški vojni invalid postane oseba, ki je pri opravljanju vojaške dolžnosti ali kakšne druge dolžnosti za vojaške cilje ali za cilje državne varnosti v vojni zadobila rano, poškodbo ali bolezen in je zaradi tega njen organizem okvarjen za najmanj 20%, medtem ko je vojaški mirovni invalid tista vojaška oseba, ki je v mirnem času v sestavi oboroženih sil pri opravljanju vojaške ali kakšne druge dolžnosti za cilje državne varnosti ali SLO brez svoje krivde zadobila rano, poškodbo ali bolezen in je zaradi tega njen organizem okvarjen za najmanj 20%. Odlikovanja zakon opredeljuje kot znake priznanja, ki se podeljujejo za delo ali za dejanja, ki zaslužijo splošno priznanje in odliko. Odlikovanja podeljuje predsednik republike, predloge za odlikovanja pa dajejo zvezni izvršni svet, republiški izvršni svet ter zvezna sekretariata za zunanje zadeve (za osebe, ki niso naši državljani) ter za narodno obrambo (za vojaške osebe). Pobudo za odlikovanje lahko dajejo družbenopolitične organizacije, druge organizacije ali državni organi.

Komandant Miha

Dne 13. novembra zjutraj je tretji bataljon prišel v Tatre, v osrčje Brkinov, kjer se je sicer dobro zavaroval s petimi stražami in štirimi bojnimi patruljami. Ostali bataljoni so bili v bližini v Pregarju, Čeljah in še dveh vaseh. Bataljon je iz dveh virov dobil sporočilo, da se Nemci iz Ilirske Bistrice pripravljajo na napad. Bataljonska komanda je predlagala umik iz vasi, a je prejela odgovor, da naj v štabu ne bodo paničarji. Zato so le povečali budnost. Res je bataljon napadla 71. nemška pehotna divizija v noči na 14. november, ko je padal močan in mrzel dež. Nemci so najprej Tatre obkolili in nato proti jutru napadli. Borce so sicer že prebujali a vse so popolnoma zbudili šele strelji. Mnogi so padli pod mitralješkimi rafali. Borili so se v glavnem stari borci, mnogi novinci so izgubili glavo, bivši belogardisti pa so se kar predajali. Ubitih je bilo okrog 35 borcev, 20 pa so jih zajeli. Padel je skoraj ves štab bataljona. Za sicer hrabro in izkušeno Serčerjevo brigado je nastopil dan žalosti.

Sijajno pa se je izkazal naš Miha, ki so mu takoj ob napadu dali orožje. Mnogo je prispeval, da se je prebila glavnina bataljona v Grapino, medtem ko se je v vasi razpletala tragedija. V svojem poročilu je takrat komandant divizije zapisal, da se je edino Mihi hvaljati, da se je mnogim uspelo rešiti iz vasi in našel zanj samo besede polne hvale.

Še štirje brigadni bataljoni so bili okoli Tater in vse divizijsko spremstvo in nihče ni ničesar storil, da bi vsaj maščevali tragedijo 3. bataljona, izkazal pa se je tisti Miha, ki bi ga kmalu pokopal preboj pri Babnem polju. (Dogodek v Tatrah sem povzel po monografiji Milana Gučka Serčerjeva brigada na straneh od 419 do 432.)

Takoj za tem je Serčerjeva z ostalimi brigadami krenila v zmagovalne napade in v noči na 24. november že sodelovala pri napadu na domobransko postojanko v Grahovem, Miha pa je bil 26. novembra 1943 postavljen za komandanta Istrskega odreda.

V Tatrah se je Miha izkazal ne le kot borec, temveč tudi kot poveljnik. Vztrajal je v boju še takrat, ko je izgledalo vse skupaj neresljivo. Na njegovem primeru najlaže spoznamo, da boj ni samo sila, marveč tudi pamet, hrabrost pa ni samo pogum, marveč tudi še kaj drugega. Bil je ključni človek in sposoben samostojnega ukrepanja.

Miha je bil v Istrskem odredu komaj dobrih 14 dni, ko je odred in predvsem njega zadel hud sovražnikov udarec v nedeljo 12. decembra 1943 v Pregarju, ko je bil novo formirani odred še v hudih kadrovskih težavah. Tega dne je Miha padel kot pade najlepše drevo v gozdovih Notranjske, ki se ne dvigne nikoli več. Prišel je njegov zadnji boj in trenutek pred neznanim. Mihovo smrt je podrobno opisal Maks Zadnik, kot sem omenil že v uvodu, zato mi ne kaže navajati podrobnosti, marveč samo kratek povzetek bistvenega.

V noči na 12. december 1943 je skupina odredovcev pod vodstvom komandanta Mihe v Harijah pri Ilirski Bistrici zaplenila pri nekih domačinih precej usnja in 150 parov čevljev, kar je pustila bežeča italijanska vojska. Odredovci so se vračali v ledenem dežju skozi Pregarje okrog tretje ure zjutraj in odpeljali zaplenjeno opremo naprej v Rjavce, kjer je bil sedež odredovega štaba. Miha, njegov namestnik in štabni intendant niso šli v Rjavce, marveč so se ustavili v Pregarju v hiši Konestabovih, da se osušijo in malo odpočijejo.

Približno 300 Nemcev je takoj po poročilu izdajalca iz Harij krenilo nad partizane, ki jih v Harijah ni bilo več. Šli so vkljub dežju in mrazu za njimi proti Pregarju, kamor so v dežju in mrazu prispeli ob petih zjutraj in vas obkolili še preden se je zdanilo. Ančka Konestabo-Valinova je Nemce opazila skozi okno, takoj poklicala odredovce in jih pospremila čez sosedovo dvorišče. Pokazala jim je še najprimernejšo smer umika. Umaknili so se v zaraščeno globel in zagledali nemško patruljo na pobočju ter jo drzno napadli. Streljanje je opozorilo po vzpetinah razpostavljene nemške zasede na navzočnost partizanov in usmerilo so tja križni ogenj. Morali so se umakniti in bili pri tem večkrat ranjeni ter so v grmovju izkrmavali ali pa se morda sami pokončali, da ne bi živili padli v roke sovražniku. Vse kaže na to, da morda do tega najhujšega ne bi prišlo, če ne bi napadli Nemcev. Mihi njegova hrabrost ni dala miru in je napadel, kjerkoli se je pač sovražnik pojavil, držeč se načela, da je napad najboljša oramba. Ni mogel prenesti tega, da bi pred sovražnikom samo bežal. Bil je pač borec do zadnjega diha. Med bojem pa je pogrešal gozdov, ki jih takih kot so na Notranjskem tu ni. Padel je tik pred zimo, ko je bila narava že pripravljena na mirovanje, sovražnik pa običajno postaja vedno bolj aktiven. V njegovi rodni vasi se je tedaj že začel hladiti huda notranjska zima. Padel je star nekaj čez 29 let.

Njegove zadnje trenutke lahko le bolj slutimo. Verjetno je še utegnil pomisliti, da je to prihajajoča smrt in se naenkrat zavedel, da mu na tem svetu ostane samo še to, da ponosno umre. Bliskovito je čezenj pljusnil še val spominov na očeta, ki ga je kot otroka zibal na kolenih, mater, brate, sestre in na kmetijo v Reparjih in na to, kar je lepega doživel v življenju. Tako je običajno, kot pravijo, če ne umreš v desetinki sekunde. Zatem ga je zapustila moč, volja pa se mu je razletela na tisoč koscev. Spoznal je, da tudi sanj ni več. Bilo je konec pohodov, prezebanja, borb, vsega. Dovolj smrti je videl, sedaj pa je doletelo še njega.

Res je normalno pričakovati v vojni smrt, vendar so nekatere nepotrebne in nerazumljive. Dva dni pred njegovo smrtjo je v Kočevju padel komandant divizije, ki je tako močno vplival na usodo našega Mihe, na dan njegove smrti pa so kraje okrog njegove rojstne vasi zasedle horde sovražne 162. nemške divizije, imenovane turkestanke, pred katerimi se je tiste dni njegov brat Tone dvakrat komaj rešil a bi bilo lahko po njem.

Skupaj s prebivalci Pregarj so nato borci padle odredovce (tisti dan so v vasi padli še trije partizani) častno pokopali, pri čemer so Nemci še večkrat prišli v vas. Pokopan je bil Notranjec, katerega kri je bila prelita na Primorskem in tudi za Primorsko.

Tak je bil Miha – komunist do zadnjega diha. Z njim smo izgubili kmeta, borca za svobodo. Kadar pade tak človek, pravzaprav ni umrl, ker je veliko dal, ker je pomagal pri ustvarjanju nove zgodovine in zato spada v zgodovino ne da bi bil pozabljen. Miha je v nekaj letih opravil delo, ki zadošča za vse življenje. Ni sicer mogel dobiti Spomenice 1941, ker ni dočkal svobode. Ob tej priliki ne smemo pozabiti, da slavo živih plačujejo mrtvi ali da je smrt pogoj vojni slavi. Ponovno se potrjuje znana resnica, da posameznik vedno umira zato, da bi živeli drugi in da so Notranjci umirali kot junaki.

Tudi tako dolgo pričakovana svoboda je nekega dne morala priti. Partizani so se začeli vračati na svoje domove in se oglašali svojcem. Francetova starša pa sta se žalostno ozirala skozi okno v noč, vajena tega, da sta France in Lojze prihajala domov ponoči, čeprav sta z gotovostjo vedela, da se ne bosta vrnila nikoli več. Prišlo jima je pač v navado, da sta ju vedno pričakovala in upala, da bosta zdaj, zdaj le prišla.

(Se nadaljuje)

Piše: Milena Štrajnar

10

V dolini padlih...

V zgodnjem jutru odidemo iz Madrida. Smer: Sierra la Guadarrama.

Spomine na Teruel oživlja Ivan Dolinšek:

Gorskega mesteca, ki ga je republikancem uspelo zavzeti šele v drugi bitki, se dobro spominja. Tu je bil ranjen. Sonce je gredo, pa je bilo – 20°C. Ležal je v jarku, pokrit z mrtvim Poljakom, katerega truplo je prestrezalo strele. Od 9. ure zjutraj do 7. ure zvečer. Kdo bi to pozabil! Kri je ledenela. Takrat je imel dvaindvajset let.

Ivan Dolinšek v uniformi borca španske republikanske vojske: »To je spomenik Francu!«

Valle de los Caidos (Dolina padlih)! Sedeminpetdeset kilometrov je oddaljen od Madrida in leži na kraju, imenovanem Cuelgamuros. Spominjsko območje na 1377 hektarjih obdaja pogorje Guadarrame... in stopetdeset metrov visok križ, ki ga krasi mozaik razkošne barvne igre, je »uspeh simbol herojev in mučnikov Španije, ki odhajajo k božji vsemogočnosti«. Tej razlagi se rada doda Francova trditev, da je to spomenik vsem žrtvam, padlim v španski državljanski vojni, na tej in oni strani.

To so podatki, ki jih je moč prebrati v tujih turističnih vodnikih in s tako predstavo se obiskovalci poslavljajo od Valle de los Caidos.

»Pri gradnji tega križa je umrlo veliko Špancev, tudi naših ljudi,« prizadeto pojasni Ivan Dolinšek.

Le malo jih ve, da je tu delala množica političnih zapornikov v najtežavnejših pogojih in z najbolj enostavnimi sredstvi obdelovala granit. Trpeli so lakoto, mraz, trpinčenje. Padali so na stene in se ubijali. Spomenik je Francovo življenjsko delo! Gradili so ga od leta 1941 do leta 1959, polnih osemnajst let. Zapišem tudi: za špansko republiko je padlo milijon ljudi in še več, več kot dvesto tisoč Špancev je umrlo v represalijah po Francovi zmagi in šeststopenideset tisoč jih je pobegnilo v tujino.

Tu je pokopan Franco in to je njegov spomenik.

Valle de los Caidos si ogledamo bežno. Čeprav veličasten in edinstven, ne vzbuja zanimanja. Prej zavrnitev. V cerkvi je zapisano: »CAIDOS POR DIOS Y LA PATRIA, 1936-1939« (»PADLI ZA BOGA IN DOMOVINO, 1936-1939«).

Še pogovor z Ivanom Dolinškom:

»Kje ste se rodili?«

»V Trpcanah pri Ilirski Bistrici kot edini sin matere Katice in očeta Ivana.«

»Morda utrinek iz mladostnih dni?«

»Imel sem štirinajst let, ko sem že nosil Leninovo značko.«

»Kaj vas je pripeljalo v Španijo?«

»Klic solidarnosti z delavskim razredom.«

»Kako se počutite na potovanju?«

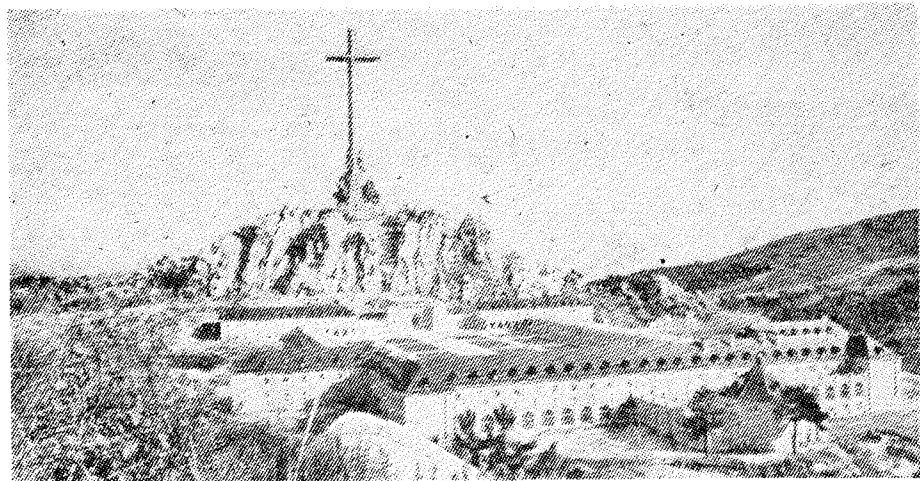
»Veseli sem, da sem tu... da sem se lahko v srcu spomnil padlih tovarišev in da sem v prijatni družbi protifašistov. Počutim se kot v družini.«

El Escorial, domovanje kraljev. In že nadaljujemo pot mimo prizorišč zadnje bitke za Madrid, ki je bila hkrati prva velika ofenziva ljudske armade. Leto 1937 in cilj: prodreti v fašistično zaledje, da bi sprostiti severno fronto.

»Tu sem bil ranjen,« pove Stane Salamon. »Stodvajset nas je bilo, ostalo jih je le šestindvajset,« se spominja Dušan Ravtar. Ko so se borili za vasi Villa Nueva de la Canada in Brnate-Brunete, je bila strašna vročina.

Pripovedi so žalostne, mračne. V Toledu bo drugače! Že vidimo obris Alcazarja... Grad z belimi stolpiči, črnimi šilastimi krovi in trdnjanskim obzidjem je kot podoba, prenešana iz srednjeveške pravljice.

(se nadaljuje)

Valle de los Caidos

TANJA ŠINKOVEC

POGOVORI POGOVORI POGOVORI POGOVORI POGOVORI POG

Kdor rad dela, mu tudi na jesen življenja ni dolgčas

O tem sem se prepričala ob srečanju z Anico Lavenčičevo, partizansko učiteljico z Blok. Njena pot učiteljice jo je še pred drugo svetovno vojno pripeljala v Igo vas v Loški dolini in nato v Drago pri Loškem potoku. Nato je dvajset let učiteljevala v Novi vasi na Blokah, kjer je kot partizanska učiteljica preživela tudi vsa vojna leta. Pa ni bila domačinka. Prišla je v tiste kraje iz Ljubljane, kjer je pustila svojo družino, starše in domačo hišo. Učiteljskih mest ni bilo na pretek in treba je bilo iti za delom, kjer se je pač pokazala priložnost.

Učiteljica Anica živi danes v pokoju v Ljubljani že vrsto let, a najlepši pa tudi najtežji spomini jo vežejo na kraje, kjer je pustila sadove svojega dela, kjer se je udomačila. Generacije bloških otrok je učila, še vedno jo vabijo na srečanja in s ponosom pripoveduje, da so bili njeni učenci pridni, nadarjeni... cela vrsta jih je odšla v šole naprej v Ljubljano.

V prijetnem stanovanju sive hiše na Viču v Ljubljani kramljava. Na mizo priromajo porumeneli listi: »...Odsek za narodno vzgojo in prosveto pri Upravi komisiji za osvobodeno ozemlje Te postavlja za učitelja na šoli v Novi vasi... Smrt fašizmu – svoboda narodu!...« V kotu je zapisano leto 1943. Tu sta še odloka iz leta 1944 in 1945. Prišla je svoboda in Anica je ostala... Na šolo so prihajali novi učitelji, otrok v šoli je bilo več in z njimi tudi razredov. Izkušeno in priljubljeno učiteljico pa ni obšla tudi vrsta nalog, ki niso bile le »šolske«.

Sveženj gosto popisanih zvezkov, ki jih Anica skrbno hrani, so dnevniški zapiski o dogodkih v šoli in izven nje – med vojno in po njej. »Nekoč je prišel do mene partizan, ne spominjam se več, katerega leta je bilo, in mi predlagal, naj vse, kar se dogaja zapisujem, češ, da bo vse še prav prišlo. Nekaj tega sem kasneje porabila za zapis v šolsko kroniko«.

Vojna je tudi na Blokah pustila svoje mračne in žalostne sledi. Požgane domove, porušene hiše, kmetije brez živine... Učiteljica Anica je poma-

gala povsod, kjer je le mogla. »Delovala sem v odboru AFŽ, OF, pri Rdečem križu, zvezi borcev, v Ljudskem izobraževalnem svetu (LIS), bila odbornica 'Partizana' v Novi vasi pa v združenem svetu, občinskem svetu za šolstvo, pionirski organizaciji... celo tajnica čebelarkega društva sem bila kratek čas«. Hudo mušno se nasmehne in pristavi, da pravzaprav le pri gasilcih ni bila nikoli.

»Učiteljice smo dobile teden dopusta, da smo lahko odšle na teren popisovat vojno škodo. Ti kraji so bili takrat zelo odrezani od večjih središč in, če smo hoteli na primer v Ljubljano po različnih opravkih, na sestanke in podobno, smo morali prav premisliti, na katero

krajevne skupnosti, pri Rdečem križu, pri zvezi borcev.

Za svoje delo je prejela vrsto priznanj: medaljo zaslug za narod, medaljo dela (prejela jo je še na šoli na Blokah), priznanje OF, občinsko borčevsko priznanje... med zadnjimi krasi to pestro zbirko priznanj krajevne skupnosti za »aktivno in uspešno sodelovanje« pa veliko priznanje organizacije Rdečega križa, kjer je delovala še od predvojnih dni. Sramežljiva kot majhna deklica nič rada ne vidi »da bi to obešali na veliki zvon«, je pa vendarle ponosna, ne le na medalje in priznanja, ampak tudi na besede zahvale, ki so zapisane v eni od števil »Slovenskega etnografa« kjer se ji avtor

Anica
Lenarčič

stran bo bliže. Edina in še to slaba cesta nas je vezala s svetom, za vsako opravilo, za vsako stvar, ki jo je bilo treba spraviti na Bloke, je bilo treba prepešati ure. Še zlasti pa je bilo težavno, kadar je zapadel sneg in takratne zime so bile še dosti hujše kot sedaj. »...In ljudje so odhajali v dolino – eni za boljšim kruhom in manj garaškim življenjem, mlajši naprej v šole. Mnoge domačije so izgubile gospodarje med NOB.

»Če vidijo, da si nekje aktivni, te porabijo še drugje,« pravi učiteljica Anica in še pristavi, da so ji v mladosti govorili naj le dela, saj je mlada, potlej pa – »ti lahko, saj si že starejša«. A je že tako, če bi ji kdo rekel, ali pa tudi ne, Anica bi gotovo delala. Več kot sedem križev že nosi pa je še do nedavnega aktivno delala na terenu, kjer živi, v svetu

zahvaljuje za vso pomoč pri zbiranju gradiva za etnografsko študijo o smučanju (kjer posebno poudarja obravnavo bloško smučarsko tradicijo) pa tudi na tisto na prvi strani Notranjskih listov, kjer je zapisano: »Tovarišici Anici Lenarčičevi, nekdanji učiteljici na Blokah in ljubiteljici Notranjske v znak zahvale za pomoč pri zbiranju gradiva za tekste NL«...

Vojna ji je vzela moža, sama se je prebijala skozi življenje. Toda človeku, kakršna je naša Anica ne more biti nikoli dolgčas. Najstnica, nečakinja pokuka v sobo kjer klepetava in je močno radovedna, kaj teta pripoveduje neznanki. Ali pozna njeno življenjsko zgodbo? Bilo bi prav da bi vedela... in marsičesa bi se iz te zgodbe lahko naučila.

Bojana Žokalj-Jesih

Najlepše je – tovarištvo

Jana Budja je končala osmi razred na osnovni šoli Janka Padežnika, vendar ima že brigadirsko izkušnje. »Lani sem bila v pionirski brigadi na progi Šamac-Sarajevo, avgusta pa se bom udeležila zvezne akcije na Kozari.«

»Torej si odslej za lep čas zapisana mladinskim delovnim akcijam?«

»Mislim, da. To je ena najlepših oblik počitnic. Takšne akcije so mi bile zmeraj všeč in ko sem se udeležila prve, sem tudi spoznala zakaj. Najlepše, kar je na mladinskih delovnih akcijah, je tovarištvo.«

VEČER – 29. junija 1979

Življenjska šola

Podatek je impozanten: več kot pol milijona članov zveze komunistov je v zadnjih dveh letih spremljalo učni program partijskih šol, seminarjev, tečajev... in drugih oblik marksističnega izobraževanja, kontinuiranega teoretičnega šolanja, katerega končni izpit se opravi na najtežjem mestu: v življenju, samoupravi in delegatski praksi.

POLITIKA – 6. junija 1979

Hodže in učitelji

Zdi se, da vprašanje verskega pouka v določenih sredinah v SR Makedoniji ni tako naivno in nedolžno, kakor ga žele predstaviti verske skupnosti. Pred kratkim je dnevnik »Nova Makedonija« v rubriki, namenjeni pismom bralcem, objavil pismo treh učiteljev: Kamberja, Saita in Ganija, ki prvič odkrito priznavajo, da dela verski pouk neprecenljivo škodo rednemu pouku. Učitelji opozarjajo, da v vaseh Rašče, Donje Svilare in Buković (in tudi v mnogih drugih vaseh v bližini Skopja) pospešeno gradijo muslimanske srednje šole. Pri širjenju verskega pouka med najmlajšimi, se muslimanski duhovniki ne branjajo stroškov in če verjamete ali ne, nekateri od njih prihajajo celo iz nekih arabskih dežel.

Toda – ta »visokostrokovna raven« zahteva tudi velike žrtve s strani učencev. Otroci zaradi dvojnih obveznosti, saj obiskujejo dve šoli (zgodaj dopoldne in popoldne) prihajajo k rednemu pouku neprespani in nepripravljeni. Njihov uspeh je zaskrbljujoč.

Redki poskusi posameznikov, da zapuste verski pouk, se končajo z udarci. Učiteljski sveti so nemočni, učitelji pa ostajajo v prizadevanjih, da otroke odvrnejo od muslimanskih duhovnikov – ker nimajo pomoči od mestnih skupnosti, družbenopolitičnih organizacij in še posebno ne od mladinske – sami. Učitelji dodajajo, da v omenjenih verskih šolah, poleg religije, propagirajo tudi protisocialistične ideje. Mar niso to prva opozorila, da je potrebno nekaj spremeniti v Zakonu o delu verskih skupnosti? Ni namreč skrivnost, da verske skupnosti v posameznih sredinah ne spoštujejo besed zakona, so pa tudi takšne »institucije«, ki delajo z one strani zakona. Anonimnost skopskih učiteljev (njihova prava imena in priimki so znani imenovanemu uredništvu) so najbolj zgovoren dokaz strahu pred mogočimi posledicami. Ker, učitelji so, kakor smo videli – sami.

MLADOST – 29. junija 1979

Titovo voščilo

Predsednik republike Josip Broz Tito je poslal akademiku Božidarju Jakcu naslednjo brzojavko:

»Sprejmite najprisrčnejša voščila ob vašem 80. rojstnem dnevu in dolgoletnem ustvarjalnem delu. Z izredno plo-

Božidar Jakac

dovitim umetniškimi delom na likovnem območju in s svojim celokupnim prizadevanjem niste samo obogatili družbene in estetske vrednote našega časa, temveč ste tudi osebno prispevali naši revoluciji in socialistični skupnosti. Sporočam vam najboljše želje za dobro zdravje, osebno srečo in uspeh v nadaljnjem delu.«

DELO – 16. julija 1979

Beseda o razlikah

Pero Djetlić, delegat v skupščini SFRJ:

– Ali pisati o razlikah in kako? Naše že znano stališče je, da o razlikah lahko in moramo pisati. Iz preprostega vzroka – ker te razlike obstajajo. Dane so objektivno, njihče si jih ni izmislil niti jih nihče v naši družbi ne želi. Dejstvo je, da imamo razvite in nerazvite, da je razlika v dohodku na prebivalca precejšnja – na primer na Kosovu je petinpolkrat manjša kot v najbolj razvitem delu Jugoslavije in tako naprej.

Kako pisati?

Že davno smo se o tem pogovarjali in se zedinili, da je treba pisati tako, da se te razlike ne poglobljajo, marveč, da se s pisanjem o razlikah prispeva k iskanju skupnih rešitev, da le-to izraža prizadevanja in željo po najdenju takšnih odločitev.

SVIJET – 8. junija 1979

Ve se, čigavi smo

Štiri in pol tisoč naših otrok okoli Stuttgarta, naši športniki v Nemčiji in njihove kulturniške družine, so ob dnevu mladosti pripravili manifestacijo brez primerjave. »Zdaj se vidi, čigavi smo« – misel enega izmed naših rojakov, zdi se, da najbolj ilustrira to veliko domoljubno predstavo med našimi v Nemčiji.

NIN – 10. junija 1979

POGOVORI POGOVORI POGOVORI POGOVORI POGOVORI POG